

M. Şehmus GÜZEL

Saat üç yazıları

Künyesidir :

E kitap olarak ikinci sunumu : Eylül 2019

Yapıt : M. Şehmus Güzel / MŞG

Dizgi ve sayfa düzeni : MŞG

Teknik yönetmen ve kapak : Ferruh Dinçkal. Fotoğraf heykeltıraş Françoise Giannesini'nin yünden heykellerinden Aromates Chasseur isimlininkidir.

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Duruma göre.

Bu yapıtın her türlü yayın hakkı yazarına aittir. Olmayabilir de. Hani cesur, harbi ve meraklı bir yayınevi çıkarsa.

ekitap olarak birinci sunumu : Aralık 2016.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Gerekmeyebilir de. Madem ki pdf biçiminde veya ekitap olarak sunuluyor www.ekitap.ayorum.com web sitesinde. Bundan iyisi can sağlığı.

SUNU (ilk)

Kötü alışkanlıklar başa bela, iyi alışkanlıklar ise sürdürülmeyi hak ediyor.

Geçmiş yeni yıl kutlamalarından kiminde özel bir kitap bastırıp arkadaş, dost ve yakınlarıma gönderiyor, bir parça değişik olması umuduyla, yeni yılı bu biçimde kutluyordum. 2012’de bir arkadaşın önerisi üzerine bu işi bizzat yapıp, hazırladığım kitabı pdf biçiminde birkaç arkadaş, meslektaş, eş ve dosta ve siteye gönderdim. Yeni yıl hediyemin gönderiminde kolaylık, çalışmanın yayınında hızlilik kazandım. Bundan iyisi can sağlığı.

Gönderdiğim çalışma birkaç sitede pdf olarak, kimindeyse e-kitap biçiminde okuyuculara sunuldu ve çok iyi oldu. 2017 için de benzer bir işe giriştim: Aralık 2016’da, dört çalışmamı pdf biçimine dönüştürdüm, ve ekitap biçiminde yayınlanması dileğiyle, yazılarımı düzenli olarak yayınladığım veya geçmişte yayınlamış olduğum sitelere gönderdim; her siteye uyacağını umduğumu ayrı ayrı.

2017 Yeni bir yıl. Yeniliği bilinmeyişiinden kaynaklanıyor. Ama maalesef bir öncekini ve benzeri yılları aratmayacak gibi. Belki daha beterine bile tanık olabiliriz. Gidiş umut verici değil. Ama yine de yarınlardan umut kesmiyoruz ve geleceğin daha iyi olacağını biliyoruz. Bu umutlarla bu yılın eşiğinde çalışmalarından birkaçını pdf olarak sunuyorum. Büyük ihtimalle yakında ekitap olarak da okunabilecek.

Bu girişiminin başka ekitaplara da yol açmasını diliyorum. Değişik sitelerde, gazetelerde ve dergilerde yazılarını zevkle okuduğumuz birçok dostumuzun da çalışmalarını bu yöntemle okuyucularımıza sunmak isteyeceklerini sezinliyorum. Onları bu konuda destekliyorum, teşvik ediyorum. Denemekte yarar var diyorum.

Kapak, bir fotoyla, bu çalışmanın içeriğine uygun olduğunu sandığım bir fotoyla donatılı. ekitabı, künyesi, kendisi, içindekileri, arkakapağı ile, yani bir çalışmayı kitap biçimine dönüştüren bütün unsurlarıyla siz değerli dostlarıma yeni yıl hediyesi olarak sunmaktan sevinç duyuyorum. Böylece hepinize

teşekkür etmek, yeni yılda huzur, mutluluk, barış, esenlik, başarı dilemek olanağı buluyorum. Nice yeni yıllara dostlarım, kardeşlerim.

Kitap sevgisini ve kitap okuyarak “kafayı bulmayı”, “sarhoş olmayı” Fransızcadaki livre sözcüğü ne kadar güzel yansıtıyor. Hele (l)ivre biçiminde yazabilirsek. Tam da yerine oturuyor. Bu meseleyi daha güzel yansıtabilecek bir sözcük arıyorum. Var mı ? Bulamıyorum. Şimdilik. Göreceğiz, aramalarımızın ardından.

SUNU (ikinci)

ayorum sitesi sorumlusu Deniz Hanım bu işin tayin edicisidir. ekitap hizmetiyle okuyucularımıza yeni bir pencere açıyoruz. Bu imeceye/ortaklaşa yaratma eylemine davet edilince hemen evet dedim. Ben de bir tutam tuzum iki dirhem şekerimle katılmak istiyorum. İşte Saat Üç Yazıları huzurunuzda.

Bu ikinci sunum için önce birinci biçimiyle ekitabımı yeniden baştan sona okudum. Birkaç dizgi hatasını düzelttim. Ve tamam bu biçimiyle görücüye çıkabilir dedim. İşte çıktı. Bundan sonrası size kalıyor. Okumak, eleştiri, gözlem ve önerilerinizi iletmekle siz de bu halaya katılabilirsiniz. Ve çok yararlı olur. Çok memnun olurum.

Her yazılı metnin son arzusu kağıt üstüne yayılmaktır/yayınlanmaktır. Bugün sanal bir düzeyde yayınlanıyor. Bu da az şey sayılmamalı. Emeği geçen, katkısını sunan herkese tek tek bin teşekkür. Siz değerli okuyucularımız bu çalışmayı ister ekitap biçiminde taşır, ister bizzat kendi büronuzda baskı aracınızla kağıt üstüne çekebilir ve kağıttan okuyabilirsiniz. Ama ekitap veya bekitap kitabın arzusu değişmiyor. Kağıt üstü az döner olmalı. Belki bir yayınevi sahibi çıkar yayınlar diye bu notu düşünüyorum. Nitekim bu nedenle her türlü yayın hakkı yazarın elinde kalıyor. Yayınevlerinin önerilerini bekliyoruz. Ha gayret !

“Üşüdüm. Kurtlarla cebelleştim. Vurdum, vuruldum. Ölmedim. (...) Evet çocukluğumda çobanlık yaptım ... Büyüdüm işçi oldum... Ülkeyi baştan aşağıya aşağıdan başa doğudan batıya batıdan doğuya birkaç defa dolaşım. Bu yaşıma kadar hep çalıştım, hep ürettim. Ne kadar ürettim ? Ne kadar ? Boyum hala çok kısadır. Ama pazularım dehşet. Bir boğayı boynuzlarından tutup yere çalabilirim. İyi hoş ta bu pazuları ne zaman kendim için kullanacağım ? Ne zaman ? Yanıtlayabilir misiniz ?”

Paris, 15 eylül 2019.

TELLER

Elektrik telleri, kentte ve kasabada ve hatta varsa köyde, tarihi ve güncel güzellikleri saklar. Saklayabilir. Ama bazen salkım saçak kendileri, elektrik telleri, bizzat bir güzellik, bir sanat eseri biçimini alabilir : Kendi kendilerini sergileyen. Bir yumak güzellik. Bir gözyaşı gibi güzel.

Ama çirkinliğin güzellikten yine de bir farkı var : Sürgitmesi. Kalıcı olması. Oysa güzellik kalıcı değil : Maalesef !

Olumsuzluktan olumluluk yaratmak : Güzellik kalıcı değil(dir) yerine, güzelliğin bu biçimde bile olsa olumsuzlaştırılması yerine, meseleyi başka bir şekilde dile getirmek. Olumlulaştırmak. Güzellikle çirkinlik arasındaki en önemli fark, çirkinliğin (ikincinin) sürekli olmasıdır, demek. Yazmak. İfade etmek. Dile getirmek. Bu biçimde yazınca, söyleyince hem kibarca ve dolaylı olarak güzelliğin kalıcı ol(a)madığını belirtiyoruz, hem de çirkinliğin bile sonunda olumlu bir yanı bulunduğunu vurgulama olanağını yakalıyoruz : Sürekliliğini. Ve nihayet çirkinliğin ille kötülük anlamına gelmediğini de yazmış, söylemiş oluyoruz. Çirkinliğin, her bakımdan göreceli olan bu tanımlamasının, kendine özelliği çekiciliğin de. Bu da az şey sayılmamalı hani. Evet bu da az şey sayılmamalı.

Sayfamda, karşısında oturduğum ve üstüne yazdığım, beyaz sayfamda ağ. Ağımda sözcükler. Canlı. Kanlı. Sözcüklerim kanıma ve canıma bulaşıyor. Saçlarım alev alev. Yanıyorum. Yan-gın. Yan-kız. Yanıyoruz.

Ara-mayın !

Sahip olmak. Var olmak. Mücadele sadece varlıkla yokluk arasında değil. Varolmakla yok olmak arasında da mücadele var. başlangıçta hepimiz, ağaçlar, hayvanlar, insanlar, vardık. Bugün diğerleri hala var. İnsanlar ise sadece sahip.

Öze sessizlik. Özümüz sessizliğimizde olmalı. Ama insan sözdür diyenler de var. Steinbeck gibi. “Lafi satanı” ağaçtan düşen(ler)e sormalı.

Oku-yorum. Oku-yamı-yorum ?

Konuşu-yorum. Konuşa-mı-yorum : Telefona asılı kalan sözcükler.

Yazılan göçmenin defteri olmalı. Eyleme geçmek için, saati geldiğinde eyleme geçmek için, söylenenlerin not edildiği yol defteri. Paylaşılan türden.

Hemen şimdi geliyorum diyerek kayıplara karışmak. «Bir kutu kibrit almaya çıkıyorum» diyerek yitip gitmek. Bir daha geri dönmemesine. Gelecek gösterecek!

Korumasız “ruhlarımızı” bilinmeyeni çok “güvenlik»lere gözü kapalı teslim etmek. Korkak ! Bomboş ruhumuz. Bomboş. Ve bilhassa farkında bile değiliz. Dramatik !

“Her sözcük ama kendi tarihiyle yüklü : Tarihi ve doğuşundan gün(ümüz)e üstlendiği tanım, görüntü, resimle de.” (G. Cheimonas)

Peki biz kimiz ? Kimdik ?

“Onur her zaman gebedir. Doğacağı yeri görmelisin.” (M. Baksı)

Sını-yorum. Sanı-yorum. İn-anı-yorum. (S)anı-yorum. Anı-yorum ?

“İnsanlar kavun gibidirler : Kimi iyi kavun. Kimi çekirdekli kavun. Kimi kavunlu çekirdek.” (Meçhul)

Çocukluk anılarının yaşanan rüyalar biçimine dönüşmesi. Rastlantıların düşe kalka düşsel boyutlar kazanması.

Rüyalar : Görül(emey)en : Görülen ve görülemeyen : Hiç kimse yoksa kendi hayatını yaşamıyor mu ? İnsanlar, rastlantılar, sesler, parçalar, alışılmış yinelemeler, yabancılaşmalar, küçük mutluluklar, büyük hüznler toplamı olmasın ? Çocukluğundan beri değiştirilmiş, değişmiş, sınırlar içine alınmış, küçük veya büyük. Küçük veya büyük her biri birer maske : Sessizliğe mahkum edilmiş yüz-ler : Trajik ! (Rainer Maria Rilke'den)

Saatler Kitabı'nın sayfalarını çevirmenin tam zamanı işte : Bu dünya ciddi mi ? : Gerçekten ?

“Çürük sözçükler” (Marcel Duchamp) : Halılara, kilimlere takılı : Dokumak çünkü bir tür (d)okumaktır. Halılar, kilimler anılar yüklü. Kadınların alın teri ve göz nuru : İç malzeme ve iç ses taşıyıcısı halılar ve kilimler konuşmalı ve yazmalı saati gelince. Saatler Kitabı’na.

Lise yıllarından, yatılı okul anılarından, asla çıkılamıyor. Dışarı ! Ufuklarımızı kim genişletecek ? Kim alaycı ? Acı alaylı.

Anlamak öğrenmekten iyidir. : Dinlemek yerine anlamak. Bir kez yetmez belki o zaman. Bir kez yetmez !

De-nem-eler !

Yaratmak, karşı olmaktır : Her alanda moda, alışılmış fikirlere, geleneklere, değişmezlikleri bilhassa ısrarla iddia edilenlere karşı ! KARŞI !

Fikirlerimizi dolaşmaya bırakmalıyız. Göçmenlerin not defterlerini, göçerlerin yol defterlerini okumaya bırakmalıyız. Kendi kendine konuşmaya, kendi kendine söyleşmeye bırakmalıyız.

Ne kendi ülkemizi seçebiliyoruz, ne kendi ana-babalarımızı : Bırakın o zaman gideceğimiz mekanları seçelim. Söyleyeceğimiz sözçükleri. İnançlarımızı.

Çocukluğumuzun kavgaları : Kimim ben ? Cambazların, ip cambazlarının ustalığı şart : Yanıtlayabilmek için. Kadın otobüslerine binilerek gidilecek sirklerdeki ip cambazlarının.

Her şey değişti. Her şey değişiyor. Ama hiç bir şey gelişmiyor. Ama hiç bir şey olumlulaşamıyor.

Kapılara yüklenmeli. Kapılara ! Çünkü kapılar uzun süreli açık tutulmuyorlar. Çünkü kapılar sürekli açık kalmıyorlar. Kapılara hücum ! KAPILARA ! FİRARIMDIR !

AJANDA

Ajandamıza neler koymalı ? Neler yazmalı ? Ajandamıza neler koyuyor, neler yazıyoruz ?

Görüşülecek tanıdıklar. Tanımadıklar. Tanışılacaklar. Meslek-taş-lar, arka-taşlar ... Günü ve saatiyle.

Doktorlarla, dişçimizle randuvalarımız. Masörümüzle. Alınacak ilaçlar, yapılacak sportif faaliyetler. İzlenecek maçlar.

Kimi notlar. Kimi alıntılar.

Adresler : Yeni tanıdıkların, bir derginin, bir gazetenin. Aman telefon numaralarını ve email adreslerini de unutmamalı. Bilhassa email adreslerini. Cep telefonu kullanmadığım ve kullanmayı da asla düşünmediğim için cep telefon numarasını yazmasam da olur. Ama yine de yazmalı, ne olur ne olmaz.

Çıkılacak yolculuklar. Tren kaçta kalkacak. Uçak ? Otobüs ? Nerede aktarma yapılacak. Nerede ? Uçak hangi havaalanından havalanacak ? Hava-yanacak ! Gidiş(ler) ayrı yazılmalı, dönüş(ler) ayrı.

Tanıdıklara, arkadaşlara, dostlara ilişkin belki birkaç not. Havaya ilişkin olanlar da : “Bugün çok feci yağmur : Ne biçim yaz bu !” gibi. Ya da “Temmuzda sonbahar !” Paris’e de bu yakışır hani.

Şu gün, şu saatte şu arkadaşlarla futbol oynanacak. Su gün şu saatte şu arkadaşlarla koşulacak. Bois de Boulogne’da kesinlikle. Kimin otomobiliyle gidilecek ? Nasıl dönülecek ? Sonra ne(ler) yapılacak ?

Toplumsal, sanatsal, siyasal, ekonomik faaliyetlere ilişkin notlar : Adresler, telefon numaraları ve diğer ayrıntılarıyla. Yine evet.

Hangi film(ler) görülecek ? Kim(ler)le ?

Tiyatroya kim(ler)le gidilecek ? Çıkışta nereye ugranılacak ?

Bak şu futbol maçını kaçırmamalı. Mehmet Ağlayancerit’e mutlaka bir hafta önceden haber vermeli. Birkaç kişi gidersek zevki daha iyi çıkarılacaktır. Bu kesin. Maçtan sonra şu lokantaya gitmeli iyi bir yemek yemeli (mi ?). Kuru fasulya pilav mesela. Mesela.

Sergi tarihleri. “Vernissage” ları kaçırmamalı, “cilalamayı” hakkıyla yapmalı. Şu şu vernissage sonrasında şu şu lokantaya gidilecek, ç-ok içki içilecek. Dönüşte otomobil orada bırakılacak. Eve yaya dönülecek : Herkes birarada, Paris, sokak sokak, cadde cadde, bulvar bulvar, meydan meydan geçilecek. Yol boyu karşılaşılması mümkün sarhoşlara, fuhuş tacirlerine asla yanıt verilmeyecek ... yeniden zaptedilecek Paris-Maris. Ütopyalarımızda saklı.

Bak şu konsere mutlaka Havva ile gitmeli. Onun çünkü vereceği bilgiler konserin daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Forumların, panellerin, felsefi seminerlerin ve tartışmaların tarihleri çok önceden not edilmeli : Nerede, kimlerin katılımıyla yapılacağı da.

Bir Mayıs gösterisi asla ama asla kaçırılmamalı : İnanç tazelemek için şart. Kızıl bayrakların geçidini izlemek için şart. Gençlerin ve daha az gençlerin, kadın ve erkeklerin, genç ve çocukların birarada yürüdüklerini başka nerede görebiliriz ki ? Dönercisini ve inşaat patronunu da göstericiler arasında yürürken görüp şaşırın Fransızlara “Bir Mayıs Türkiyelilerde artı değeri yaratanlarla artı değerden yararlananların birlikte yürüdükleri bir gösteridir” demek zorunda bile kalabilirsiniz. Her duyuşta canlandıran o güzelim marşlar, o güzelim türküler de gösteride ... Umut yarınlarımızda.

Ve hafta sonları : Ajanda lekesiz : Not yok. Randevu yok. Adres nâ-mevcut. Telefon numarası hiç yok : Telefon asla çalmaz. İsim yok. Cisim yok. En iyisi bu hafta sonu Paris'i terketmeli.

Ama pazartesi okul : Öğleden sonda öğrencileri kabul. Sonra ders. Mers. Öğrenilenler. Öğretilecekler. Çarşamba yine okul : Okumak. Yeniden okumak için. Seminer. Ders. Perşembe sabahı, "Tarihçiler toplantısında" yine "üniversitede reform" meselesi tartışılacak kesinlikle, binbilmemkaçıncıkez, ve hiç bir sonuca varılamayacak yine. Ve bu hep böyle yıllarca sürecek ...

Yaşlılık günleri gelip çatacak : Ajandanız bomboş kalacak: O size bakacak, siz ona. Sıfır eksi sıfır. Veya sıfır-sıfır. Berabere. Yare-bere. Yaşlılık başa bela. Bir yaz ölmek için. Bir ilkbahar dirilmek için. Bu yaz ölmeli mi ? Meselâ. Ölülerin mekanlarına gitmeli (mi ?). Gitmemeli (mi ?) Ölmeyi sevmiyorum : Ne ilkbahar, ne yaz, ne sonbahar, ne de kış. Ölmeyi sev(e)mem. Varsa yoksa yaşam-ak.

Ama bakın ölüler ajanda tutmaz. Bu da hani yabana atılmamalı.

ACELE(Cİ) (M)İLLET

Otomobil sürücülerinin hiçbiri, evet istisnasız hiçbiri, kent içindeki hız sınırlamasını takmıyor. Otomobil kullanmağa ilişkin kuralları kulak ardı ediyor. Herkes otomobilini kafasına estiği gibi ve hızla sürüyor. Kuralları umursamadan, yayalara saygısızlıkta akıl almazlıklara vararak. Yeşil ışıkta yaya geçidinden geçerken ezilen yaşlı kadınlar, hamile kadınlar eksik değil. Bebesiyle birlikte geçerken ezilen genç anneler de eksik değil. Paris'te, Marsilya'da ve Fransa'nın benzer büyük kentlerinde. Sizleri sevemiyorum büyük kentler.

Metro istasyona, durağa varıyor, kapılar açılıyor, bütün yolcular, o durakta inecek bütün yolcular, kapılara hücum ediyor. Yolcular iniyor. Hızla yürüyorlar. Daha hızla. Dirsek atmalar, çelme takmalar, dik dik bakmalar, kabalıklar, küfürler eksik değil. Hele inecekler inmeden metroya doluşan ve inceklerin inmesini engelleyen magandalar, kadın, erkek, genç ve yaşlılar. Ve yeni yetme gençler. Pes !

Tren gara giriyor. Tren durur durmaz, kapılar açılır açılmaz, kapının açılmasını büyük bir heyecanla kapı arkasında bekleyen ve birbirlerini ezmeye hazır yolcular kendilerini perona atıyorlar. Valizlerini, el çantalarını, sırt çantalarını, ne var ne yoksalarını sinirli ve hızla sürüklüyorlar. Garın tansiyonu sabahın köründen gecenin karanlığına an an yükseliyor. Yükseliyor. Yükseliyor ve kimi kez patlıyor. Birbirlerine dakikalarca süren küfürlerle vedalaşanlar, tekme tokat kavga edenler az değil.

Sokaklar, duraklar, garlar hiç boşalmıyor : Hızla sürülen otomobiller, hızla yürüyen, koşturan insanlar, insanlara uyararak koşturan hayvanlar bugünkü kent manzaralarımızı oluşturuyor. Kent eşittir otomobil, şose, kaldırım ve ayaklar, koşturan ayaklar ...

Kaldırımlarda, evet evet kaldırımlarda, hızla sürülen motosikletler, bisikletler ve benzeri yeni tür "ulaşım araçları" özellikle yaşlı kadınların ve erkeklerin ölümcül kabusu. Ölenlerin, yaralananların sayısı günbegün, güneğün artıyor ...

Geçmiş dönemlerden daha hızlı, geçmiş dönemlerle karşılaştırılmayacak oranlarda daha koşturmacı, daha aceleci, daha acil, daha küfürbaz, kendilerine ve diğerlerine saygıyı unutmuş yaratıklarla dolu kentler. Büyükkentler.

Başkentler. Hem koşturan, hem de diğerlerinin de koşmaları için ittiren, iten insanlar bunlar. Hem insan, hem garip, hem de insanlıktan çıkmış yaratıklar : Birkaç saatliğine bile olsa insanlıktan istifa etmiş yaratıklar bunlar.

Koşan ve koşturan, iten ve ittiren, küfreden ve küfür yiyen yaratıklar insan ilişkilerinin, kalan insan ilişkilerinin, insanlıktan tamamen çıkmasında, çıkarılmasında belirleyici. Başkalarını dirsekleyenler, başkalarının ayaklarına basanlar, çelme takanlar. Başkalarına otomobillerinden el-kol hareketleriyle “yanıt verenler” . Küfür edenler. Yaşlıları hırpalarcasına itip-kakanlar : Bunlar artık insanlıktan çıkanlardır. Ve bunların sayıları anonimanın eğemen olduğu büyük kentlerde her geçen gün ve gece artmakta, ezici çoğunluğu oluşturmakta.

O zaman bu zaman insan ilişkilerini, insan yaşamını nasıl korumalı ? Bu soru “çok uygar” kentlerin yöneticilerinin ve sorumlularının bugün sordukları sorulardan sadece biri.

Zaman içinde dinginlikle yaşamak çok gerilerde kaldı artık. Çok gerilerde : Hız, vites, koşmak, koşturmak, acelecilik illeti, kendi içinde uyumlu, kendi kendisiyle barışık yaşamı da yok ediyor.

Artık ne zaman içinde zamandan ne de geçen zamandan zevk almak olası. Ne zamanın akışını seyretmek/seyreylemek.

Geçmiş sanki asla yaşamadık ve günümüz hızla geçiyor, geçti : Maalesef !

Acele(ci) millet artık acele(ci) (m)illet çünkü.

AÇ GÖZLÜLÜK

Ağustos 1999 : “Samsun’dan otuz kadar ‘ünlü hırsız’ deprem bölgesine geldiler. Yakalandılar.” Bu bir gazete haberi. Peki ya yakalan(a)mayanlar ne yaptılar ?

“Marmaris’ten deprem bölgesine gönderilen yardım malzemesini satanlar yakalandılar.” Bu da bir gazete haberi. Peki hepsi mi yakalandı ?

“Seyyar satıcı” , “köfteci” biçimindekiler deprem bölgesinde ne sattılar ? Neler yedirdiler ?

Meçhul !

Ağustos 1999’dayız hep. Bu kez Kosova’dan Arnavutluk’a sığınanlarlayız : Kosovalı bir sığınmacının traktörü çalındı (!!!) Döviz alışverişi sokakta yapılıyor. Çalıp-çırpımlar polisin, “yetkililerin” gözleri önünde olup-bitiyor. Ve onlar da “kendi paylarını” alıyorlar.

Bir yıl sonra, Paris’te bir dişçideyiz : Sonrasını kadim dostum Mehmet Ağlayancerit anlatıyor, aynen aktarıyorum :

“Ağrıyan dişimde ‘iltihap’ bulunduğunu belirten ve bir hafta süresince düzenli biçimde almam üzere bir ilaç yazdıktan sonra, dişçi ekliyor :

-Bir dahaki sefere yeniden rontgenini alıp bakmalıyız, belki dişinizi çekmek gerekebilir.

Bu ilk muayene için çok düşük hatta şaşırtıcı derecede düşük bir ücret alıyor.

İkinci gidişimde dişimin ağrısının geçmiş olmasına rağmen yeniden rontgenini çekiyor. Ve ‘çürük var, dişinizi çekmeliyiz’ diyor. Yerel anesteziye sonra dişimi çekiyor, fazla zorlanmadan. İçime düşen kuşku nedeniyle çekilen dişimi vermesini rica ediyorum ve çekilen dişimi elime alıp inceliyorum : Sapasağlam, ne çürük ne mürük, hiçbir şeyi yok. Pırıl pırıl bir diş. Dişçiye gösteriyorum ‘Yahu sapasağlam dişim’ diyorum. Dişçi de ‘Evet doğru sağlam GİBİ’ yanıtını veriyor. Şaşkınım. Dişçi geleceğe bakıyor çekilen dişim artık çünkü mazi. Ve çekilen dişin yerine yenisini nasıl koyacağını anlatıyor :

- İki dişinizin de yapılması gerek. Böylece çekilen dişle o iki dişten önde olanın arasına bir ‘köprü’ kuracağız (sanki bu ‘inşa’ işini birlikte yapacağız gibi), çekilen diş ise yanındakiyle birleştireceğiz.

Nasıl ? Dişçiye kalırsa ağızda kocaman bir ‘şantiye’ kurulacak ve haftalarca sürecek bir yapım ve bakım eylemleri dizisi sürecini birlikte yaşayacağız. Yapma be dişçi ağa ! Peki haydi kabul ettik diyelim kaç mal olacak ?

Dişçi hesaplar yapıyor, topluyor, çıkarıyor, çarpıyor, bilgisayarını yardıma çağırıyor ve hesabı açık bir biçimde nihayet buluyor ve sunuyor : ‘Oniki bin frank.’

Az buz değil. O günlerde bir memurun bir aylık veya biraz daha fazla sürelik ücreti. Ama onca ‘inşa’ ve bakım için bu kadar para istemesi de neredeyse ‘kaçınılmazmış’.

Bunun üzerine ‘Bir düşünüyüm sizi daha sonra ararım’ diyorum. Çekilen dişimi de alıp çıkıyorum. Tuzağa düşürülmek istenen bir çaylak havasındayım ve sapasağlam dişimi böylesi bir tuzakta yitirmiş olmaktan da fena halde üzgünüm. Dahası dişçinin yolunacak kazı daha da yolmak niyetinde olduğunu saptamış olmakla da sarsılmış durumdayım...

Birkaç gün sonra eşimin çok güvendiği ve aile dostumuz dişçiyle bir vesileyle görüşünce birinci dişçinin çektiği dişini ona gösteriyorum, fikrini almak için. ‘Evet dişiniz sapasağlam, bu dişin çekilmemesi gerekirdi.’ Her şey böylece bir bilen tarafından da ispatlanmış oluyor. O halde ? bu işin artık o haldesi kalmadı mesele çok basit : İlk dişçi ilk muayenede havadan sudan konuşmuş gibi yaparken mesleğini sorunca yanıtlamamla, paralı biri olduğumu anlayarak, kendine yeni bir müşteri, yeni ‘inşa’, ‘köprü’, bakım ve onarım ve benzeri işler yaratıp, kolay yoldan biraz daha para kazanmak istemiş olmalı. Sağlam dişimi

çekerek arkadaki ve olmasalar da hiç bir sorun yaratmayan öbür iki dişimi yaptırmak zorunda bırakmak istedi...

Ama tutmadı. Çünkü ne çekilen dişimin yerine yeni bir diş kondu, ne de arkadaki o iki diş yaptırdım. Dahası aradan tam yirmibeş yıl geçti ve ne çekilen dişimin boş bıraktığı yerde, ne arkadaki o iki diş civarında herhangi bir ağrı, sızı, dert oldu. Çekilen dişimin yerine yeni diş kondu bence böylece aç gözlü bir dişçinin sapasağlam bir diş nasıl çekip çıkarıverdiğini her gün evet her gün bir veya birkaç kez duyumsuyorum. Dişçinin aç gözlülüğü ağızda yazılı çünkü.”

Mehmet Ağlayancerit fena halde dertli. Haklı.

Bir ülkede vurguncular, üç kağıtçılar, diğerinde eli çabuklar ve Paris’te bir (belki daha çok) dişçi para hırsı(zı) ile çarpılmış, para hırsı gözlerini körletmiş. Herkesin, enazından kendilerine işi düşenlerin de kör olduğunu sanıyorlar, aldatıyorlar, aldatmaya çabalyorlar. Bir noktaya, bir sınıra kadar ve sonra elleri cebimizde yakalanıyorlar. Kusurları ortaya çıkıyor. Para hırsı hastalığına yakalanmış zavallılar bunlar. İnsanların zor durumda bulunmalarından, sağlık sorunlarından bile yararlanarak pespaye amaçlarına ulaşmayı ümit ediyorlar.

“ASKIDA” AHLAK

Bugün ahlaklı olmak neredeyse ayıp, hatta çok ayıp bir şey gibi algılanıyor. Ahlaklı olmak bir tür “enayilik” gibi yansıtılıyor. Öyle gösteriliyor.

Dinsel, toplumsal, geleneksel ve alışılmış ahlak kayıplara karışmış durumda.

İnsanın kendisine ve diğerlerine karşı dürüst, tutarlı, dengeli, özgürlükçü, demokrat, adil ve eşitlikçi olması için ne tür bir ahlak gerekiyor ?

Dini inançlara göre, hukuk, yaşam biçimi ve ahlak dinsel olmalı. Dinsel olunca “en iyisi” seçilmiş olacak : Madem ki din(ler) ve kitap(lar)ı tanrısal. Bu yaklaşıma göre, ahlaklı olmak için dinî inanç yeterli. Ahlaklı olmak için dine inanmak gerektiği iddia ediliyor. Bu yaklaşıma göre en iyi ahlak dinsel ahlaktır. Keşke öyle olsaydı.

Oysa zaman içinde inananların ve hatta dinin kendi adamlarının dinsel ahlakı, toplumsal ahlakı, geleneksel ahlakı umursamadıkları maalesef en utanç verici örnekleriyle ortaya çıktı. Bu konuda yüzyıllardan bu yana binlerce örnek vermek olası. Günümüzde de görülüyor örnekleri.

Bir örnek vermek gerekirse işte Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Avusturya, İngiltere, Brezilya, ABD ve daha birçok benzer coğrafyalarda din adamlarının din dersleri alan, tapınaklara şu veya bu faaliyet için gelen, çalışan inanmış çocukları cinsel malzeme olarak kullanmalarını gösterebiliriz. Bu konuda pek çok haber neredeyse gününbirlik medyaya yansıyor.

Çocuklar emanet edildikleri din adamları tarafından ifsal ediliyorlar. Ahlak, dinî ahlak, bunun neresinde ?

Bugün örneğin Fransa’da cinsel taciz suçlusu olarak sivil mahkemelerde yargılanan birkaç din adamı bulunuyor. Yine bu ülkede onlarca kişi cinsel taciz suçundan ceza almış ve mahkum. Bunların hepsi din adamı değil elbette, dinle

ilgisi olmayanlar da var aralarında. Bu olgu aynı zamanda toplumsal ve geleneksel anlak anlayışının da ayaklar altına alındığının ispatıdır. Ama çoğunluğunu din adamları ve ilkokul öğretmenleri oluşturuyor. İlkokul öğretmenlerinin cinsel taciz suçundan ceza almaları “cumhuriyetçi ahlak” ın da yara aldığını gözler önüne seriyor.

Din adamları, dinî makamlar ve din açısından meselenin daha çarpıcı başka bir yüzü de şudur : Dinsel üst makamların, din adamlarının hiyerarşideki üstlerinin, cinsel taciz faillerinin dinî ahlak açısından terbiyesizliklerini, suçlarını bilmelerine karşın göz yummuş olmaları. Veya yaptıkları ahlaksızlık kamuoyuna yansınca olayı küçümsemeleri. Bu sonuçlar her taciz olayı davasında, her duruşmada ortaya çıkıyor. Sivil mahkemeler bu tür din adamlarına karşı da gerekeni yapıyor, bu tür tacize göz yuman, suçu örtbas etmeye kalkışan din adamları da suçlu bulunuyor, onlara da hak ettikleri cezalar veriliyor. Bir örnek vermek gerekirse cinsel taciz suçlusu papaza onsekiz yıl hapis cezası verilirken, işlenen suçu bildiği halde kendi ifadesiyle meseleye “meslekî sır nedeniyle” göz yuman ve durumu adlî makamlara iletmeyen başpapaz ise tecilli altı ay hapis cezasına çarptırıldı.

Tanrıya inanmışlık ve “cehennem ateşi” korkusuyla insanların ahlaklı olacağına sanılması veya insanların ahlaklı olmaya zorlanması her zaman ve her yerde beklenen, umulan sonuçları doğurmuyor. Son örnekler ve günümüzde tanık olduğumuz dinsel inanmışlığın ahlaklılıkla koşut olmadığını bir kez daha gözler önüne seriyor.

Arlı, ahlaklı, hayalî olmak için o zaman ne yapmalı ?

Dinsel ahlak onarılabılır mi ? İnanmışların ahlaksızlıkları nasıl engellenebilir ? Dinsel ahlak yerine yeni bir ahlak mı koymalı ? Konulabilir mi ? Bu ahlak ne tür bir ahlak olmalı ?

Cumhuriyetçi ahlak nasıl kotarılmalı ? Neleri içermeli ?

Soruları artırmak mümkün. Ama asıl önemlisi herkesin kendi inançları, ailesel, toplumsal, geleneksel ahlak anlayışını sorgulaması ve eksiklerini gidermesi. Öteden beri atalarımızın yinelediği gibi, herkesin eline, beline ve diline sahip olması.

KOLTUK

Şu (gördüğün) koltukta, uyanık, rüyalara yattım. Bir türlü kalkamadım.

Şunun üzerinde oturdum, gündüz ve kimi zaman gece de, gökyüzünü seyreyledim. Denizi ve insanlığı da : Sırlarını ama asla çözemedim.

Yaşamın çırılçıplaklığında yakalanmak : Eller yukarı ! Eller aşağı !

Mevsimler, renkler, mevsimler, renkler : Kırmızı, kızıl, allı pullu mavi, sarı, turkuvaz, yeşil, kahverengi, mor, bizim siyah, sizin siyah : Simsiyah. Bizim bura. Bizim bura. Ara.

Sokrat olmalı sanıyorum : “Aşkta tek yol firardır.” diyen. “Sevgililer Günü” nü safça, içtenlikle, inanarak, gelecekte umutlu biçimde kutlayan kadın ve erkeklere, bilhassa erkeklere : Kulağa küpe. Kadınlara da elbette : Viagra çıktığında erkekler lehine bozulan (!?) cinsel denge, cinsel eşitlik (var olduğu kabul edilen mekanlarda sadece) için çare bulundu : ABD’de orta yaşlı ve yaşlı bayanların “ilacı” VIACREME artık Avrupa’da da satışa sunuldu : Duyduk duymadık demeyin viacremesiz yatağa girmeyin. Bu “mucize ilaç” önce Brüksel’de, Buruk-Sel’de, küçük bir şirket tarafından satışa sunuldu. Ve sadece

internet aracılığıyla. Fiyatı 35 euro. “Sadece” . Her kutuda dört adet. O zaman total/tümsel/yüzdeyüz ve hakiki bir tek orgazmın fiyatı sekiz örodan biraz daha fazla. Pamuk eller cebe (mi ?). Garantisi yok, ama avantajı pek çok : Eğer “kullanma” olanağı bulamazsanız YENEBİLİYOR. Daha ne olsun ? Ama yine de bir parça pes !

Birken iki olduk. İkiyken üç. Ve durduk. Ve dizlerimize vurduk : Eş, eş bu ne biçim goçuk !

Eşşşşek analar : Çocuk parklarında sigara içenler. Bebelerini gezdirirken elinden sigarasını düşürmeyenler.

Bak. Yürüyen toprak. Avanak. Bulaşıcı hastalıklar yerine bulaşıcı kahkahalar gerek bize. Hepimize.

Bir gül için bin dikene katlanmak. Bir yar için dağları delmek. Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi ? Gorki Baba ne diyor ? “Hep hayaletlerle yaşanmaz !” Gerçeğe, hakiki yaşama dönmenin de mutlaka bir zamanı vardır : Zaman geçmeden.

Kitap sevgisini ve kitap okuyarak “kafayı bulmayı” , “sarhoş olmayı” Fransızcadaki livre sözcüğü ne kadar da güzel aktarıyor. Hele (l)ivre biçiminde yazabilirsek. Tam da yerine oturuyor. Madem ki “ivre” sarhoş anlamına geliyor. Bu meseleyi daha güzel yansıtabilecek bir sözcük arıyorum ama bulamıyorum. Var mı ? Şimdilik yok gibi. Ama zaman içinde göreceğiz, aramalarımızın ardından.

Benlik, BEN-CİLLİK, bireysellik alanında yeni bir aşamaya vardığımız kesin : Büyük bir magazanın yaz modellerini sunmak için başlattığı ve her yerde üstümüze üstümüze gelen reklam panolarını seyrettikten sonra bu sonuca ulaşmamak mümkün değil. İşte örnekleri. Buyurun kararı birlikte verelim :

“Je’nün kurallarını ben saptıyorum.” Buradaki “je” (“jö”) ben anlamında. Ancak okunuşuyla, telafuzuyla, çıkardığı sesle “jeux” (“jö”) (oyun) sözcüğünü çağrıştırıyor. Aranan da zaten budur ve o zaman işte reklam “Oyunun kurallarını BEN saptıyorum.” deyişinin bencilleştirilmesine bürünüyor.

Başka bir reklam panosunda şunları okuyoruz : “Ma mode à moi c’est moi.” “Benim modam benim” veya “Benim modam bendir.” Burada küçük bir cümlede, iki kez ben anlamına gelen “moi” , bir kez de benim anlamına gelen “ma” kullanılması da masum değil elbette. Yakında MOİ, MOİ, MOİ diye diye gidecekler. Ve kendi başlarına kalacaklar. Kesinlikle. Bencilliğin çıkmaz sokağı

yalnızlıktır çünkü. (Bu satırları yıllar önce yazmıştım. Eylül 2019'da Fransa'da gösterime giren Cédric Klapisch'in yeni filminin ismi Deux Moi (İki Ben) : Aynı binada oturan, her gün birbirine teğet çizen ama bir türlü karşılaşamayan, bir türlü tanışamayan iki gencin, bir kadın ve bir erkeğin büyük kentlerdeki göz yaşartıcı yalnızlığı sergileniyor. Acılı. Neyse ki komedi havasında ve sonu "mutlu" bitiyor, yoksa mendil kalmayacak Paris'te ...)

Nihayet reklamlardaki en vurucu slogana geliyoruz : "La mode me suit, donc je suis." Yani "Moda beni izliyor, o halde varım." Burada pek ünlü "Je pense donc je suis." ("Düşünüyorum o halde varım.") bencilleştiriliyor. Öte yandan "ben modayı izlemiyorum" "moda beni izliyor" vurgusu yapılarak "ben" in önemi yüceleştiriliyor. Ben ! Ben ! Ben ! Pes !

Bu sloganları, bu vurguları, bu tür "yüceleştirmeleri" gün boyu reklam panolarında gören, televizyonlardaki ve radyolardaki reklamlarda aralıksız duyan ve izleyen bebelerin, çocukların, genç kadınların ve erkeklerin ne olacaklarını bugünden tahmin etmek olası mı ? Bu bebeler, bu çocuklar, bu gençler neye, nereye doğru gidiyorlar ? Gidecekler ? Ben ben ben ve bana bana bana doğru mu ?

Koltuklarımıza sıkı sıkıya sarılalım ve resmi geçitteki, defiledeki insanlığı seyredelim : Her BEN evet her BEN kendi sır(lar)ında YİTİK. Ve bunun çaresi de maalesef yok.

YALNIZLIK

Geçmiş günlerimizde sokaklarda çiftler dolaşırlardı : Elele, gözgöze. Üçler, dörtler, beşler de : Arkadaş toplulukları salkım salkım, salkım sacak. Kahkahalar atılır, şakalaşmalar kaldırımlarda yankılanırdı. Bir tür şenlik ve şanlık yaşanırdı sokak, cadde, bulvar ve meydanlarda ...

Tarihe karıştı onlar. Tarihe. Bir daha gelmemecesine (mi ?) Şimdi birer anı her biri. Uzaklarda kaldı onlar. Artık :

Yalnızlık sindi sokak, cadde, bulvar ve meydanlara. Parklara. Cafélere. Evlere. Apartmanlara. Parklara. Sinema salonlarına. Lokantalara. Yalnızlık kokuyor bu kent. Bu ülke. Bu kasaba. Bu köy. Yalnızlık evet.

Bugün Paris'te, başkentte, iki kişiden biri yalnız yaşıyor. Yalnız. Kendi kendisiyle, varsa ke(n)disiyle, köpeğiyle. Ama yalnız. Yapayalnız.

İnsanlar arasında iletişim azaldı. İnsanlararası iletişimin sonuna mı yaklaşıyoruz ? Dünyanın ve İnsanlığın kendi sonunu hazırladığı bu günlerde.

İnsanlar sadece yalnız değiller : Yalnızlıkları nereye giderlerse gitsinler yanlarında : Metroda, otobüste, trende, hızlı trende. Yalnızlıklarıyla etraflarına sanki bir duvar örüyorlar. Çevrelerinde bir tür görünmez zırh. Yalnızlıkları içinde birer mahkum her biri. Birer mahkum. Gardiyanı ke(n)dileri. Birer esir. İş-ev-iş arasında mekik dokuyan. Birer tutsak. Ne duvarı delmek mümkün. Ne zırhı. Esirler kendi dünyaları içine kendi kendilerini kapamışlar. Bazen, hatta genellikle, bu zırh, bu görünmez duvar başka bir biçim alabiliyor : Örneğin kiminin, belki de çoğunluğunun, kulakları da “meşgul” : Ya bir radyoya “bağlı” ya da bir “müzik dolabına”. Bazen gözler ellerindeki “çok modern” aygıtlarda. Ama iletişime insani iletişime “kapalıyız” sinyalleri veriliyor. Evet şakası yok

bu işin “Şu an kapalıyız” levhası asılı kulaklarında. Gözleri çevreye kapalı. Duymayan kulaklar ve görmeyen gözlerle yalnızlık yolculukta.

Geçmiş zamanların yalnızlıklarında bir insan, bir erkek veya bir kadın, bir kitap okurdu veya okur gibi yapardı, ve bu konum sohbete, tanışmaya, birlikte bir bardak bişey içmeye, “çıkmaya” ve “girmeye” açığız, hazırız havasıydı. O anlama gelirdi : Yazılı olmayan insani iletişim alfabesinde. Oysa bugünün yalnızlıkları içindekiler, olası, olabilecek bütün iletişim kırıntılarını paramparça ediyor : Herkes kendi “dünyasında” : Görünüşte “rahat” , güya “mutlu” ama son analizde yalnız, yapayalnız. Yolculuk ne iyi ki çok uzun boylu değil. Hıçkırık !

Bu kadar da değil : Günümüzün çok modern hatta bir miktar “post-modern” yalnızları oturuları, kalkışları ve bilhassa bakışları, pardon bak(a)mayışları ile başkasıyla, başkalarıyla ilişkiden istifa etmiş konumlarını sergiliyorlar. Güya “rahat” , görünüşte “mutlu” . Dünya bomboş. Hüzün.

Son günlerde Paris’lerde çünkü artık bakış yok. BAK(A)MAYIŞ var. Artık kimse kimseye bakmıyor. Bir bakışın, iç veya dış duygularınızla, sezinsel veya fiziksel biçimde üstünüzde dolaştığını hissedip siz de o yöne bakınca, bakan gözler hemen başka tarafa çevriliyor, çevrilmiş oluyor çoktan. Sanki size hiç bakmıyor havalarda. İşte o anda bakış bak(a)mayışa dönüşüyor. Ve bakış/bak(a)mayış sahibi hemen yalnızlığın “koruyucu” olmasını pek arzuladığı zırhına bürünüyor, yapayalnızlık maskesini yüzüne iliştiriyor, yitiyor. Yalnızlıkların kemikleştirdiği oturuş, okuyuş, kalkış kalıplarına ricaaaat ediliyor.

Burada bu kadar işte : İle-tiş-im !

YAPAYALNIZLIK

Bugün insanların büyük çoğunluğu yapayalnız. Hele büyük kentlerde : İnsanları kendi özgürlüklerinden kapıp, koparıp kendine çeken doymaz karadeliklerde. Her yalnızlık kendi gezegeninde, aslında “gezegenemeyinde” , hareket etmeden, kıpırdamadan “yolculuk” yapmaktan yıkık. Tükenmiş. Bitkin.

Herkes kendine, günlük yaşamına, günlük gerçeğine yabancı. İletişim bitmiş. Dayanışma yalpalıyor. Ses yok. Gürültü var. Gürültü kesilince bir tek koku kalıyor. Koku. Koklamak. Ölümünden altı hafta, altı ay, altı yıl sonra “aramızdan ayrıldığı” anlaşılan “komşuların” yalnızlığını kitaplar yazamaz. Anlatamaz.

Evet herkes kendi evinde, “yuvasında” , “kendi imparatorluğunda” dar, çok dar, içerden kilitlemiş bir “dünyanın” mahkumu.

Rüyalarını ve ütopyalarını terketmiş insan kırıntıları. Toz. Bir nokta. Bir virgül. Hepimiz geçiciyiz mutlaka ama bu kadar sessiz, bu kadar kimliksiz, bu kadar gürültüsüz de geçilmemeli yine de hayattan. Biraz sanat. Biraz dayanışma. İki dirhem iletişim. Bir tebessüm. Bir çorba kaşığı kadar sevgi. Paylaşılan. Ortaklaşa. Sağlığınız için Madam, Mösyöö sözüm sizeeee ...

Yalnızlık ve yapayalnızlık sadece kendilerini “çok gelişmiş ülkeler” olarak tanıtanlara özgü değil. Başkalarında da benzer durumlar yaşanıyor. Yalnızlık düzenin dayatması sonucu kapılarımızı çalıyor. Toplumsal ağın henüz a’dan z’ye tarumar edilmediği Türkiye’de de yalnızlık dert. Yalnızlık yaşanıyor veya yaşanmıyor. Ama var. Benzer diğer ülkelerde de. Mekanlarda da. Cografyalarda da. Geçen yüzyılda ve işte aniden bastıran 21. yüzyılda daha geniş alanlara sıçrayan dert yapayalnızlık.

Türkiye’deki meseleyi ülkemizin tanınan iki yazarı kitaplarında işliyor : Cezmi Ersöz Şizofren Aşka Mektup’ta (Gendaş Yayınları, 2001). Kaan Arslanoğlu

Kuş Bakışı'nda (Adam Yayınları, 2001). Mutlaka başkaları da vardır ama burada bu iki yazarımızı anmak istedim.

Cezmi Ersöz bir söyleşisinde kitabının içeriği konusunda şunları dile getiriyor :

“Özellikle son dönemlerde aşka çok büyük özlemi var insanların. Çünkü aşk kaybolmaya yüz tutmuş durumda. Kapitalizm, yaşadığımız hız insanın varlığının özünü sakatlıyor. Darmadağın, paramparça yaşıyoruz. Kişi kendi karanlığında bir yerde saklanıyor. (...) Aşık olan insanı dünya yapayalnız bırakıyor. Kitap bu yalnızlığı, bu çaresizliği, bu gelgiti anlatıyor. (...) kapitalizm girdiği yerde aşkı yok ediyor. (...) Kapitalizmde egolar şişiyor. Egoların şiştiği toplumlarda aşkın yaşama şansı pek olmuyor.” (Vecdi Erbay'la söyleşisi : Özgür Politika, 31 Ekim 2001.)

Kaan Arslanoğlu ise Nena Çalidis ile yaptığı söyleşide bu konularda şunları söylüyor :

“İnsan yabancılaşmayla karşı karşıya. Kapitalist toplum geliştikçe, şehir yaşamı ilerledikçe insanlar daha renkli bir yaşama kavuştuklarını zannediyorlar, ama öte yandan insan ilişkileri açısından kısırlaşıyorlar. Yalnızlığa itiliyorlar. Bu sorunu tüm toplumlar yaşıyor. Akıl bozukluğunda daha yoğun yaşıyor. Roman, yabancılaşma olgusunu daha derin, daha dolu yaşayan insanın dramını anlatıyor.” (Cumhuriyet, 2 Kasım 2001.)

İki yazarımız da sorumlu olarak sistemi, düzeni işaret ediyorlar. Katılmamak elde değil.

Evet kapitalizm ve onun fırlaması büyük kentler, büyük kentlerdeki yığınlaşma, tanınmama olanağı (“anonymat”), iş-ev-iş arasındaki akıl almaz koşturma, hızlı yaşama, ömür tüketme en önemli belirleyiciler. En büyük sorumlular.

Sezai Sarıoğlu'nun yazdığı gibi, “Tarihin marangoz hatası kapitalizm” , sadece işçi sınıfını, kadın ve erkekleri, çocukları ve gençleri ve doğayı, doğa-anayı alabildiğine sömürmekle yetinmedi, yetinmiyor, o aynı zamanda insanları küçük mekanlara hepsedip limon gibi sıkıyor ve insancıl neyi var neyi yoksa alıyor : Kalanını ise orada bırakıyor.

Kapitalizm kalkınmayla, gelişmeyle eş değerli değil. Kalkındığını, geliştiğini iddia edenlere bir sorum var : Kentlerinizde, kasabalarınızda ve hatta köylerinizde, evet yalnızlıktan ve kadınsızlıktan intihar edenlerin feryatlarına kulaklarını kapayan köylerinizde YALNIZLIK ORANINIZ KAÇ ?

MASAL

Masal sözcüğü, her parçası aynı zamanda şöyle veya böyle bir anlamı taşıyacak biçimde olmak üzere, değişik kaç türde yazılabilir ?

M-asal. Mas-al. Ma-sal. Masa-l.

Şimdi aklımıza gelmeyen, gelmesi nâ-mümkün, bilemediğimiz, daha kimbilir kaç değişik şekilde. Peki, masal ne demek o zaman ?

Gece ve gündüz anlatılanlar olmasın ? Gece anlatılanlar masal. Gündüz anlatılanlar yalan. Neden ?

Taksiler geceyi taşıyor, geceyi gündüzle karıştırıyor, müşterilerini yeni bir dünyayla tanıştırıyor: Bazen. Belki budur masal. Yağmur, fırtına, kar. Işık, karanlık, yol. Sürücülerine sormalı : Neden ? Bahşiş vermeyi unutmadan.

Yarasa ! Yarasalar geceyi gündüze taşıyamazlar.

Gözle dinlemek. Kulakla görmek. Burunla içmek. Ağızla susmak.

Bu dünyada yaşayanlar, ölüler, gezenler, gezginler, denizciler var. Gerisi yok. Hepsi bu kadar.

Eskiye "Beni" atıyorum : Varı ve yokuyla. Yeni "Ben" le yola devam etmek umuduyla : Paramparça olsam bile :

Köprüler geçiyorum. Atla veya atsız. Gelin alaylarıyla veya gelin alayları olmadan. Ve her geçtiğim köprüyü havaya uçuruyorum. Evet köprüleri geçtikten sonra, kimi kez geçerken havaya uçuruyorum. Köprüleri havaya uçurarak geçiyorum. Geriye dönüş mümkün değil artık. Geriye dönüş yok çünkü. Geçmiş zaman geçmiş çünkü. Ne varsa gelecekte çünkü. Geçmiş yaşanandır. Gelecek yaşanacak olan.

Siyah ışık. Siyah aşk. Siyah gece : Gündüze gebe. Beyaz ışık : Ölüm. Bizden uzak !

Zamanı ölçmek. Günleri saymak. Geceleri asla es geçmeden. Taksiler çünkü sırada.

Dağı tırmanmak : Görmek için. Geleceği(mizi) : Gelecek kuyrukta çünkü.

Rüzgar : Kötü haberlerin yalnızlık kokan mesajcısı : Kenef !

Güneş : Işık ve gölge oyunu. Duvarlar, bacalar, pancurlar, pencereler, ağaçlar, kuşlar, tarlalar, sarılar, samsarılar, sarı sıcaklar, hasır şapka : Her biri kendi sırasını bekleyerek ve bir öncekini izleyerek sahneye çıkıyor : "Van Gogh'un hiçbir yeteneği yoktu." : Tek başına.

Bomboş yuvalar : Anasız, babasız çocuklara terkdelmiş : Çocuklar incir yesinler, uçurtma uçurtsunlar, otomobil lastiklerini fiştiklesinler diye. Haylazistan'da haylazlık serbest çünkü. Yaşasın Haylazistan ve Haylazlar !

Yaşamın boşluğu : Dünyanın boşluğu : Geçerken. Geç-erken.

Dikkatttt ! Telefonlarınız dinleniyor !

ŞENLİK SÜRÜYOR

21 ve 22 Nisan'da aniden ilkbahar ve sıcaklık çıkageldiler : Birlikte. “Geri dönen kış” tan gınalardayken. Yaşam kendi kendini uyandırıyor :

Bahar geldi, çocuklar, “çiçeği burnundakiler” , yeni yetmeler koşturuyorlar.

Bahar geldi : Ağaçlar sevinçli : Belli oluyor : Tomurçuklardan geleceklere, gençliklerde.

Cemre önce havaya düştü. Sonra karaya. En sonunda suya. Zamanlama böyle miydi ? Emin değilim. Anama, Ganime Güzel Hanım'a, sormak isterdim. Çünkü doğrusunu sadece Anam bilir. Yanlışım varsa sadece o düzeltebilir çünkü.

Güneş aydınlatıyor : Işıkları henüz daha yumuşak. Manzaralar resmi geçitte : Gökyüzü renkten renge giriyor. Çıkamıyor. Yaz zamanlarının göz kamaştırıcı, kör eden ışıklarına daha vakit varken manzaralardan ve renklerden yararlanmalı diyorum : Kızılın binbir ahenk içinde mora ve siyaha dönüşmesini seyretmek : Vakit var(ken) ...

Balkonda çiçekler açtı, açıyor : Eski çiçeklerin yanında yenileri var : 21 Mart'tan bu yana. Kuşlar başka çiçeklerden, başka yörelerden, başka coğrafyalardan topladıklarını, biriktirdiklerini bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek getirip getirip saksılarımıza yerleştiriyorlar : “Alın bunlardan sizde de bulunsun” dercesine : Çünkü onlar da ilkbahar hazırlığındalar ve yuvaların inşası için daha çok çabalıyorlar. Ötme eylemini hiç ihmal etmeden. İyi de birbirlerine neler diyorlar ? Bir bilene sormalı.

İlkbahar yaşam katıyor gri renklerin eğemen olduğu kentlere. “La nature morte” yerine “la nature va” yı önermek istiyorum : “Ölü doğa” yerine “doğa yürüyor” u. Doğa ölmez. Doğa sürekli devinim içinde, doğa hep uyanık çünkü. Elbette doğaya yakınlık derecesine bağlı bu. Ve doğayla anlaşmalı olarak darbeyi nereye vuracağını da bilmek gerek : Doğanın uyanması için. Bunu en iyi Doğa’da ve Doğu’da, bağevlerimizde ve dağevlerimizde bilirler. Bu kadar uyku yeter. Konuşmalı çalar saati zamanın.

O zaman “Şimdi kalk ta kıymetini anla !” demek olası. Haydi kalk ve yürüyüşünü sürdür.

Doğa’nın uyanmasıyla, doğanın yardımıyla yenileştirmeler devam ediyor : Devam edecek. Yenileştirmelerin kullanılması da gerekiyor : Burada veya başka bir mekanda. Sonuna kadar yenileştirmek ve yenileştirmeleri en uygun biçimde kullanmak. Değerlendirmek anlamında.

İlkbahar işte bu olanağı bize her 21 ve 22 Nisan’da sunuyor. Kıymetini bilmeliyiz.

Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayanlar, yaşamak isteyenler, yaşadıklarını sananlar, “hep bana hep bana” diyenler, yaşamınız bir metro saniyesiyle sınırlı : Geçip giden. Geçip gidecek. Toz !

Yaşam şenliği sürüyor, sürecek. Doğa uyandı çünkü ve yaşama yeni bir ivme kazandırdı yeniden. Yaşam o zaman kendi yaşamını yaşayacak :

Ve neresinden bakılırsa bakılsın, nasıl bakılırsa bakılsın Paris hep Paris, her zaman Paris olarak kalacaktır. Kalabilir : Yazgısı böyle : Kanunları, kuranları, yönetenleri böyle istiyor, böyle emir verdiler, veriyorlar.

Ama ne biz aynı kalmak zorundayız, ne de başka mekanlar aynı kalmak zorunda. Çünkü yaşam kendi yaşamını özgürce, emirsiz, kanunsuz, yöneticisiz sürdürmekte kararlı. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayanlara, yaşadıklarını sananlara inat.

MEKTUB

Pek aziz ve haddinden fazla muhterem ve canımdan çok sevdiğim biraderim,

Önce üstüme düşen görevim icabı hürmetlerimi sunar, gözlerinden bus ederim aziz kardeşim.

Sempatik ve çok vezih, bir o kadar da nazik mektubunu büyük (yazımda hata yoktur) bir memnuniyet ve tasviri gayri mümkün bir iştiha ile aldım ve derhal kıraat eyledim bilakis.

Sıhhat ve keyfi durum vaziyetlerinin tıklarında ve virilite hallerinin tam gaz olduğunu bilhassa öğrenmek ve durumlarına muttali olmak bendenizi ayrıca bahtiyarlıklara gark (gurk) eyledi netekim (aynen).

Pek aziz ve canımdan çok sevdiğim ve haddinden fazla muhterem kardeşim, talep ettiğin neşriyatlardan birincisini tedarik etmiş olup ilişikte arz ediyorum. Diğeri, yani Direnemeyen Prenses nam maruf kitabı azizi mübayaa etmiş bulunuyorum ve şu anda masamın üzerinde derin bir istirahate yatmış vaziyettedir : O bana bakmaktadır bendeniz de ona. Tasviri nâ–mümkün derin bir aşk ve hatta iki dirhem bir çekirdek meşk anındayız anlayacağınız azizim. Eğer ve şayet beni dersaadate davet edecek olursan ki ol kitabı azizi bizzat diyar-ı frenke kadar teşrif edip sana şahsen tevzi etmeyi uygun görüyorum. Bu vesileyle dersaadetin “Yaşlı ve hala bakire Kızı” nı da bir kez daha dünya gözüyle seyretmek nasip olur umuyorum.

Aziz ve pek muhterem kardeşim şimdi otur ve düşün ve de istersen şöyle bir gerin ve biraz da kaşın ve kendi kararını bizzat kendin ver, yengeye sakın danışma, sorma etme ne olur. Sen beni, akıllı ol, bu pek muhterem ve bir o kadar da aziz mayıs ayının ikinci haftası misafir et. İhmal etme. Beni misafir etmeyi, bakıp, edip karnımı doyurmayı göze alabilirsen sen beni nazik ve munasip bir tarzda ve kitabına uygun bir şekilde davet et ve aziz kitabını da tertemiz al. Tamam mı devam mı kardeşim ? Azim ve muhterem kardeşim elini vicdanına koy ve bu işi hemen hallet. Hadi sana bir kıyakçılık daha yapıyım (aynen böyle yazılı) : Başka kitaplar bilem sipariş edebilirsin. Ve hatta sana buralardan, özlediğini pek iyi bildiğim, aptala malum olur, her türlü malzeme ile birlikte külliyetli miktarda nevale ve erzak bile getirebilirim : Bunların muhtevasına kuru fasulya, musakka, acılı adana, isot, payam (badem yani aziz kardeşim), kuru ve sarı leblebi, çekirdek, fıstık, fınduk da dahildir. Hariç değildir. Merak etme gelince ederini takdim edersin, merak etme sakın ne olur. Sen şimdi otur ve beni derhal davet et.

Pek aziz ve canımdan çok kıymetli muhterem kardeşim seni hasretle bus ederim.

Kardeşin Akın Kösele. Ama keseleme iteleme. E mi ?

İŞÇİLİK

Çocukluğumda ve ilkgençlik yıllarımda çobanlık yaptım :

Küçük tepeleri, büyük tepeleri, dağları, ovaları, yaylaları, vadileri tanıdım. “Kızılırmak Karakoyun” dedim Kocabaşla birlikte ve çarıklı döndüm durdum. Üşüdüm. Kurtarla cebelleştim. Vurdum, vuruldum. Ölmedim.

Büyüdüm günlükçi işçi oldum :

Tarım işçiliği yaptım. Adıyaman’da Besni’de pamuk işinde çalıştım. Araban’da, Antep’de ve Kilis’te fıstık topladım. Kaçakçılık işlerine karıştım ama işi fazla uzatmadım. Can derdi başa bela. Adıyaman ve çevresinde yine tütünde işçilik yaptım. Az kazandım çok çalıştırıldım. Adana, Antalya ve Mersin’de inşaat işçiliği, İstanbul’da bir lokantada aşçılık bile yaptım. Kıbrıs Güzelyurt’ta portakal topladım, portakal kokusuna bayıldım. Lefkoşe’de inşaatta çalıştım.

Çok dolaşım. Çok kent, kasaba, köy ve insan tanıdım. Çok uğraşım. Mesleğim ne şimdi benim ?

Tütün işi bir yıl boyunca seni senden alır : Bakımı, kesimi, toplanması ve sonrası. Tütün işi özen ister. İhmale gelmez.

Fıstık işi yedinci ayda başlar sekizinci ayda ve ay başında şıpın diye bitiverir. Neresinden bakarsan bak bir ay sürer en fazla.

Pamuk işi sekizinci ayın ortalarında başlar onuncu ayın başında sona eriverir. Ama bu işin öncesi de vardır : Nisan ayında “patronun” yanına gidilir, çadır kurulur. Elçilik yapılır : İşçi, mevsimlik işçi toplamak işini üstlendiysen eğer. Hem elçilik yaparsın hem de vakti zamanı gelince işçilik. Çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek, kız oğlan farketmez : Herkes pamuk toplayabilir. Eğril doğrul, eğril doğrul. Ama kırılma. Evet bu iş sekizinci ayın onbeşinde yoğunlaşır ve dokuzuncu ayın sonuna kadar gider, bazen onuncu ayın başına kadar. Ve biter.

Ama ekmek paranı kazanmak, eve iki somun ve yüz grım kıyma götürebilmek için iş aramak bitmez :

O nedenle işte İstanbul’a gidersin, taşı toprağı altın diye. Adana’ya, köprüleri taştandır çünkü. Antalya’ya turisti ve inşaatı boldur. Mersin’e ve hatta oradan Kıbrıs’a bile geçersin. Yaz mevsimi uzun süren her yerde çünkü inşaatı her an “düz işçilik” yapmak ve birkaç kuruş kazanmak mümkündür.

Aramızda kalsın : Açık havada çalışmak gibisi de yok : İlle finduk, tütün ve pamuk işçiliğinde. İlle anayurtta yaşamak. İşçi olarak. İşçileşerek : Başka çaresi yok çünkü.

Çocukluğumda çobanlık yaptım ... Büyüdüm işçi oldum ... Ülkeyi baştan aşağıya aşağıdan başa, doğudan batıya batıdan doğuya birkaç defa dolaştım. Bu yaşıma kadar hep çalıştım, hep ürettim. Ne kadar ürettim ? Ne kadar ? Boyum hâlâ çok kısadır, ama pazularım dehşet. Bir boğayı boynuzlarından tutup yere çalabilirim. İyi hoş ta bu pazuları ne zaman kendim için kullanacağım ? Ne zaman ? Yanıtlayabilir misiniz ?

ŞANS ? NE ŞANS AMA !

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve yurttaşlarının şanssızlığı veya şanssızlıklarından biri, büyük olasılıkla, Avrupa'da ve bilhassa Fransa, Almanya, İngiltere ile Avusturya'da kendilerine “ilgi” ve “yakınlık” gösteren, kendilerini ”tutan” insanların ve bunların başında yazar, şair, gazeteci, “uzman” , bilim kadın ve adamı türü kişilerin, genel olarak sağcı, tutucu (muhafazakar anlamında), kimi zaman apaçık aşırı sağcı ve hatta nazi ve faşist olmalarıydı, olmalarıdır. Birkaç örneğini aşağıda hemen sunuyorum.

Çoğu zaman aynı tiplerin kendi ülkelerinde pek tanınmayan veya hiç tanınmayan veya olumsuz yönleriyle bilinen insanlar olmaları da vurgulanmalı. Aydın çevrelerde, sanat dünyasında, basın ve yayın dünyasında esamesi okunmayan çapta kişiler. Belki de çapsız kişiler demeli. Biz işte sadece “bizi tutuyorlar” diyerek bu tür insanları alıp baş taçı ediyoruz. Olacak iş değil. Hele bunların çoğunun, tümünün dememek için, bu işi yetkililerden bahşiş olarak yaptıkları da artık biliniyor.

Bunlar kendi dillerinde yazdıkları bir veya birkaç roman, bir veya birkaç kitap, kendi ülkelerinde gerçekleştirdikleri Türkiye'ye ilişkin bir fakülte bitirme tezi, bir doktora çalışması, sıradan bir kitabı Türkiye'de, daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi, belli düğmelere basılması sonucu göklere çıkarılanlardır. Türkçeye çevrilip hemen binbir övgü ve akıl almaz "cilalamalarla" yayınlanan, aslında bizdekini alıp yeniden bize satmalarından başka bir şey olmayan sözde edebi veya bilimsel çalışmaların yaratıcıları yani.

Zaman içinde "türkolog" sıfatı yapııştırılacak olanlar. Kimi iki satır Türkçe bilmeyenlerdendir. Türkçe bilmeden Türkiye ve Türkiyeliler üzerine ruhbilimsel "analizler" yapanlar, "olağanüstü yorum" yazarlar "ordusu" . Bunların tümü bir alem. Onları baş taçı eden, akılları, gözleri ve elleri sömürgeleştirilmiş olanlar da.

Bu tür insanların bırakınız Türkiye'yi ve Türkiyelileri bütün özellikleri, kusurları ve artılarıyla kendi çevrelerine, kendi kamuoylarına tanıtmalarını, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve Türkiyelilerin tümünün, bütün olanaklarıyla bu insanları, kendilerini yani, Türkiye'de Türkiyelilere tanıtmalarını bekliyorlar. Türkiye Cumhuriyeti ve yurttaşları neresinden bakarsak bakalım bu insanlar için "geçim kaynağı" . Rüşvet, kolay yoldan para, yani "bahşiş" kapısı. Bizim için endişe kaynağı olan konular onlar için geçim fırsatı. Çare aradığımız dertler onlar için ekmek kapısı.

Fransa'dan örnek vermek gerekirse, buradakileri bizler bizzat kendi aydın çevrelerine ve kendi kamuoylarına tanıtıyoruz. Kimi zaman neredeyse ellerinden tutarak "çıkarıyoruz" . Götürüp tanıştıırıyoruz.

Evet bizim yaptığımız bu : Türkiye'yi ve Türkiyelileri "sevenleri" , ilgi ve yakınlık gösterenleri alıp baş taçı etmemiz. Ne olduklarına, nereden gelip nereye gittiklerine bile bakmadan.

Geçmişten günümüze örnekleri pek çok :

Fransa'da en ünlü "Türk dostu" olarak tanıtılan Pierre Loti'yi alalım :

Asıl adı Julien Viaud (1850-1923) olan bu zat, deniz subayı olarak bütün zamanını ordusu, devleti ve onların temsil ettiği çıkarlar, sınıflar, kısacası fransız sermayesi, sömürgeciliği ve emperyalizmi için harcadı. Burada her şey adı geçenin ve mesleğinin doğasına uygun. Böylesi neresinden bakarsak bakalım doğal. Burada bunu eleştirmiyorum. Doğal olmayan bu yönlerinin unutulup onun öteden beri ülkemizde çok büyük bir yazar ve "Türk dostu" olarak baş taçı edilmesi ve bu yönlerinin öne çıkarılarak ve sadece bu yönleriyle

ülkemizde tanıtılmasıdır. Öyle ki dünyaya sanki Türkiye'nin, Osmanlı İmparatorluğu günlerinde sürekli olarak Osmanlı Devleti'nin, ve bütün politikalarını kayıtsız şartsız savunmak için gelmiş, bütün zamanını, tüm mesaisini bu konularda harcamış biri gibi tanıtılmak istenmesidir. 1923'te vefatı nedeniyle "Türk dostluğunda" gösterebileceği bütün "numaraları" tümüyle izlemek, okumak şansını maalesef yitirdiğimizi de geçerken anımsatayım. Ama o zamana dek yaptıklarıyla Osmanlı İmparatorluğu'ndan ve kurulmak üzere olan Türkiye Cumhuriyeti'nden yüklü bahşiş aldığı da devlet sırrı değil artık.

Adı geçen deniz subayı olarak uğradığı, gittiği, bir süre yaşadığı ülkelerde yaşadıklarını, bazen özel bir gayret gösterip kurgulamaya bile gerek görmeden "roman" nitelemesiyle yazıp, önce tefrika biçiminde sonra roman olarak sunmaktan kaçınmadı. Bazen yaşayamadığı sadece hayal ettiği şeyleri gerçekten yaşamışmış gibi aktardı. Böylece kendine bir dizi aşk ve meşk ve serüvenler yaşamış havası vermeye çabaladı. Buna inananlar da oldu. Loti böyle doğdu, böyle yürüdü ...

İstanbul'daki anılarını, güya yaşadıklarını ve hayallerini *Aziyade* (1879) ve *Les Desenchantées*, *roman des harems turcs contemporains* (1906) adları altında "roman" laştırdı. Afrika'dakilerini başka yapıtlarında, Japonya'dakilerini ise başka başlıklar altında yayınladı. Yaşamının son yıllarını geçirdiği Bask Ülkesi'ndekiler ise başka kitaplarda yansıtıldılar. 1923'te Bask Ülkesi'nde, Hendaye kentinde öldü.

Evet pek çok kitap yayınladı. Büyük bir romancı olamadı. Ama 1891'de Fransız Akademisi'ne seçildi. Hem de kime karşı ? Emile Zola'ya karşı. İşe bakın : Zola seçimde tek bir oy bile alamazken Loti 18 oyla pek ünlü ve "Fransız edebiyatının tapınağı" Akademi'ye üye oldu. Loti üyeliğe kabulü vesilesiyle yaptığı konuşmada natüralizme feci biçimde bindirdi. Akademi'ye seçilişi yapıtlarının ahım şahım olmasından kaynaklanmıyordu. O yıllarda, sonrasında ve hatta günümüzde bile, adı geçen akademinin tutucuların egemenliğinde bulunmasındandı. Tutucuların Zola'ya oy vermesini beklemek hayaldi. "İşçiler" üzerine yazana tutucular oy vermezler.

Günümüzde ismi unutilan ve eserleri yeniden yayınlanmayan Loti, yaşadığı yıllarda, ülkesinde, sıradan bir edebiyatçı olarak belli çevrelerde tanınıyordu. Aynı zamanda tutucu ve sağcı olarak da. Bugün kimi edebiyat meraklısı ismini hâlâ anımsıyorsa, bu, onun daha çok İstanbul üzerine yazdıklarından ve Türklerin onu hâlâ övmesinden kaynaklanıyor. Bir de evinin müze biçimine dönüştürülmesinden ve bu Müze-Evin aynı zamanda tam anlamıyla bir İstanbul evine özenilerek yapılmış olmasından ve donatılmasından. O kadar ki evde cami ve hamam bile var. Ama minaresi yok. Bu Müze-Evin az sayıdaki

ziyaretçileri arasında Türklerin sayısı ihmal edilmeyecek oranda. Hendaye sapa bir yerde ama o taraflardan geçen Türklerin bu Müze-Ev'e uğradığı biliniyor.

Loti yazdıkları ve anlattıklarıyla ve nihayet giyim kuşamı ve eviyle, hamamıyla "Oryantalizmin", Batı'nın, Batı'lı yazar ve şairlerin hayallerinde uydurdukları ve yazdıklarıyla kamuoylarına yansıttıkları olmayan veya çarpıtılmış Doğu'nun kalıcılaştırılmasında önemli rol oynayanlardandır. Kitaplarını okuyunca göreceksiniz : İstanbul'da yaşam bir rüya dünyasındakinden farksız. Ama bu rüya dünyası bizimki değil, Loti'ninki. Bizimkinde çünkü kabuslar da var. Loti'ninkiler de her şey günlük güneşlik. Harika (!) Şunu da belki eklemek lazım : Loti İstanbul'da gerçekten bir rüya görmüş de olabilir.

Fransa'da "Türk dostu" olarak bildiğimiz öbür isme gelelim : Yani Claude Farrère'e (Okunuşu : Klod Farer). İsmi İstanbul'un en büyük caddelerinden birine Klodfarer diye verilen kişiye yani.

Bu zatın asıl ismi ve soyismi Frdederic Bargone'dur. 1876'da doğdu, 1957'de öldü.

O da Pierre Loti gibi deniz subaylığı yaptı. Hatta bir süre Loti'nin emrinde subay olarak çalıştı. Bu yakınlığın ve başka etkenlerin sonucu olmalı Loti'yi taklit ederek benzer türde romanlar yazdı. Kitaplarında Loti etkisi aşıkardır : Fumée d'Opium (1904) ve Les Civilisés (1906) isimli romanları burada hemen ilk akla gelenler :

İlkinde afyonun avundurucu, teselli edici özelliğini vurguluyor, yazara kalırsa, "hayat bir rüyadır, afyon ise gerçektir." Yukarıda, Loti'nin de İstanbul'da bir rüya görmüş olabileceğinden söz etmişim. Claude Farrère'e göre, Uzakdoğu'da "uygar insanların" kendi kendilerini "bulmaları" veya kendi kendilerini "aşmaları" için mutlaka bu "maddeye" ihtiyaçları var(dı).

1906'da yayınlanan ikinci eseriyle "Goncourt Ödülü" ne layık görülen (!) yazar bu kitabında, Uzakdoğu'daki Fransızların yaşamını, yaptıklarını ve yapamadıklarını anlatıyor ...

Loti'de olduğu gibi, Farrère'de de, Uzakdoğu ve bir süre sonra Yakındoğu ve nihayet Osmanlı İmparatorluğu, aşk, meşk, nargile, afyon, esrar tekkeleri, hamam, eğlence, vur patlasın çal oynasın, hayal kurmak, olmayan, yaşan(a)mayan aşklar, eşcinsel ilişkiler ve benzeri egzotik konular başta geliyor. Başka bir şey de değil. Hani o bildiğimiz ve "oryantalizm" adını taktığımız, Batı'nın yarattığı ve önce kendi kendisini inandırmak istediği Doğu ve hayaller dünyası.

Bu bağlamda aklıma 1980'lerin sonunda Le Monde gazetesinin İstanbul muhabirliğini üstlenen ve bu işi hakkıyla yerine getirmeye çabalayan Jean-Pierre Thieck geliyor : Son derece ciddi bilimsel çalışmalarıyla tanınan Thieck'in, gazeteci olarak seçtiği takma soyismi Farrère'di. AIDS'den vefatı üzerine yakın arkadaşlarının bütün yazılarını toplayarak oluşturulan kitabının ismi ise Passion d'Orient'dır. Tam ona uygun bir başlık. İstanbul'a ve doğu tarzı yaşam biçimine, ama gerçekten çok hayal dünyasındaki doğu tarzı yaşam tarzına, tutkun Thieck bu tutkusunu İstanbul günlük yaşamında gerçekleştirmek istedi ve bunun sonucunda tutkusuyla birlikte bu dünyayı genç yaşında terketti. Thieck ve benzerleri bir yerde aynı zamanda Loti'lerin ve Farrère'lerin yarattığı ve sadece kitaplarda yansıtılan rüyaların peşinde koşan çocuklar olmasınlar ? İstanbul 1980'lerin sonunda sadece bir keyif mekanı mıydı ? Sadece bir eğlence merkezi miydi ? Soruları uzatmak mümkün ama sonuç aynı : Rüyalar öldürebiliyor.

Evet her şey çok açık : Daha öncesini bir kenara bıraksak bile, 19. yüzyıldan, 20. yüzyıla ve 20. yüzyıldan 21. yüzyılın ilk yıllarına kadar Fransızların bölgemize, ülkemize ve bize bakışı değişmedi. Bunda adı geçen yazarların, "Doğu" yu yaratanların, "Binbir Gece Masalları" nın belirleyiciliği kesin.

Claude Farrère'in "Türk dostu" olarak ilanında 1930'da ustadı için kaleme aldığı Loti isimli kitabın da mutlaka etkisi olmuştur.

Daha önce Loti'lerde ve benzerlerinde olduğu gibi, adı geçen yazarın İstanbul'a her gelişi ve yaptıkları dönemin günlük gazetelerinde duyuruluyor. Bir örnek olarak 14 Şubat 1931 tarihli Cumhuriyet'ten "Claude Farrère'in Konferansı" başlıklı şu haberi seçiyorum :

"Fransız yazarı Claude Farrère (Klod Farer), İstanbul'da bir konferans verdi. Türk dostu olarak tanınan Farrère'in konusu, Fransız edebiyatı ve romanlarıydı. Çeşitli yüzyıllarda gelişen yazı tarzı üzerinde durduktan sonra, romanın yapısıyla ilgili bilgiler verdi. Ona göre, ilk düşünülmesi gereken şey konuydu. Bir romanı insan vücuduna benzeten Farrère, iskeleti, organları, eti ve derisi olmakla birlikte, yaşamasının da baş koşul olduğunu belirtti. Ayrıca duyguları da unutulmamalıydı ..."

Loti'nin izini süren yazar, 1935'te Fransız Akademisi'ne seçildi. Karşısında Camille Claudel'in kardeşi, kız kardeşinin akıl hastanesine kapatılmasının ve oradan bir daha çıkamamasının insafsız takipçisi, son derece otoriter, şair ve diplomat Paul Claudel (1868-1955) vardı. Paul Claudel 1935'te kaybetti ama 1946'da o da Akademi'deki yerini aldı.

Farrère'in sonrası karanlıktır. Simsiyahtır :

Çünkü o İkinci Savaş yıllarında Fransa'nın büyük bir parçasını işgal eden nazilerle işbirliğinin ("collaboration" un) en bilinen edebiyatçısıdır. Bu konuda şu iki kaynağı hemen önermek isterim : Önce Pierre Bourdieu'nün Sur La Télévision isimli yapıtını (Liber Yayınları, 1996). Ve bilhassa Gisèle Sapiro'nun Actes de la Recherche des Sciences Sociales isimli derginin Mart 1996 tarihli sayısındaki makalesini (özellikle s. 111-112).

Farrère ne kadar iyi yazar olduğunu sergilemek umuduyla her konuya el attı, hatta bilim-kurgu romanı bile yazdı : La Maison des Hommes Vivants isimli olanına vaktiniz varsa bir göz atınız, saç baş yolabilirsiniz kolaylıkla. Evet insana saç baş yolduracak türden kitapların yazarıdır. Aynı sayfada bir yerde "plus noire que la nuit" ("geceden daha kara") ve birkaç satır altında "plus blanc que la neige" ("kardan daha beyaz") türü cümleleri ve yinelenmelerini okuyunca soğuk terler bile dökebilirsiniz.

Evet edebi alanda ahım şahım bir yazar olmayan, siyasi bakımdan nazi yanlısı ve ülkesini işgal edenlerle en sıkı işbirliğinden yana böyle bir adamı biz kalkıp baş taçı yapıyoruz, göklere çıkarıyoruz, yaptığı "Türk dostu" gösteriler için kendisine verilen bahşişleri es geçiyoruz ve İstanbul'un en ünlü caddelerinden birine adını bile veriyoruz. Tabii Türkçesiyle : Klodfarer. Daha ne olsun ?

Şimdi böyle bir adamı baş taçı eden bir devlet ve onun Paris'teki temsilcileriyle aklı başındaki bir Fransız aydın, romancı, yazar, şair, gazeteci ilişkiye girer mi ? "Türk dostu" Fransız yazar bu iki isimle sınırlı da değil.

Sırada şimdi Jacques Benoist-Mechin (1901-1983) var. Gazeteci ve yazar. Burada İkinci Savaş öncesinde yayınladığı Histoire de l'Armée Allemande (Almanya Ordusu'nun Tarihi) isimli kitabını anımsatmak isterim en önce. Savaş yıllarında, 1940-1944 arasında Vichy'de "Özgür Fransa'yı" güya yöneten, temelinde nazi harcı bulunan "Fransız Devleti" nde son derece yüksek resmi görevler yaptı. Vichy hükümetini ve "Fransız Devleti" lideri Mareşal Petain'i yine de nazilerle "yeterince işbirliği yapmadıkları için" eleştirdi. Bu adam Mustapha Kemal isimli kitabın yazarıdır. Yakındoğu ve liderlerine ilişkin başka kitaplara da imza attı. "Arap İlkbaharı" deyimini ilk kullananlardan biridir. "Dostumuz" dur. Öyle bir "dost" ki hani "düşman başına" dedirten cinsinden.

İşte 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılda bizim "kaderimize" düşen "dostlar" dan, "kısmetler" den birkaçı. Bizim şansımız da budur işte.

Son on yıllarda tanınan, isimlerini bildiğimiz “türkologları” burada ayrıntılı bir biçimde yazmak istemiyorum. Yazamam da. Çünkü birçoğunu, tümünü dememek için, İngiltere, Almanya, Belçika, Hollanda, Fransa ve Macaristan’daki değişik uluslararası kollokyumlarda tanıma olanağı buldum, birçoğuyla ekmeğimi ve tuzumu paylaştım. Birkaçıyla uzun süreli dostluğum da oldu. Meseleye sadece bilimsel açıdan bakınca aralarında son derece kıymetli araştırmacılar, bilim kadın ve adamı bulunuyor. Ama kendi ülkelerinde adı bilinen, aranan, sözü dinlenen tek kişi yok. Bu da bizim şansımız. Aralarında ülkemizde ciddi siyasi bir olay patlak verdiğinde tavır takınan, iki satır laf edeni de yok. Bu da şans (!)

İşte bu durumda Türkiye Cumhuriyeti temsilcileri ve temsilcilikleri ne yapıp edip bu tür adamlardan kimine bahşiş, “cep harçlığı” filan da ödeyip bir makale, bir kitap yazdırıyorlar. Elbette böyle bir teklif yapılanların tümü bunu kabul etmiyor. Kabul etmeyenler hemen kara listelere alınıyor. Kabul edenler göklere çıkarılıyor. Ülkeye davet ediliyor. Havaalanından resmi otomobillerle alınıp, en lüks otellerde misafir ediliyor, “her türlü ihtiyaçları” karşılanıyor. Böylece yeni “Türk dostu” ediniyoruz. Bunların tümü biliniyor. Kimin ne yaptığı, neyi ne zaman ve neden yazdığı da. Ismarlama makale ve/veya kitap yazarlar biliniyorlar. Bu kadın ve adamları bilen, kendi meslektaşları başta, hiç kimse yazdıklarını ciddiye almıyor. İtibar etmiyor. Böylece hem bu tür kadın ve adamların bilimsel kredisi sarsılıyor, alçalıyor, yok oluyor, hem de onlara bahşiş verenlerinki.

Bu konuda bir örnek vermeliyim yine de : Bir parça mazide kaldığı için burada sunabilirim sanıyorum : Alexandre Jevakhoff’un 1989’da yayınlanan Kemal Atatürk, Les Chemins de l’Occident isimli kitabının serüvenini.

Yazar kitabı yazmaya başladığında Fayard Yayınevi’yle anlaşacağını ve orada yayınlacağını söylüyordu. Kitabını hazırlarken Paris’te yaşayan ve çalışan ne kadar bilim kadın ve adamımız, ne kadar bilgisi olan insanımız, sanatçımız, aydınımız varsa hepsiyle görüştü, yardımını aldı. Bu nedenle meselenin ayrıntılarını bilebiliyorum. Ama kitap bu alanlardaki yayınları bilinmeyen ve pek tanınmayan Tallandier Yayınevi’nce okura sunuldu. Bu yayınevi çoğu üçüncü, dördüncü elden kaynaklara dayalı ve denetimi olanaksız kaynaklardan esinlenen yayınları ve aynı zamanda epey kusur ve yanlışları taşıyan “sulandırılmış” kitaplarıyla biliniyor.

Jevakoff’un 490 sayfalık ve kimi belgeler de sunan kitabının önemli eksik ve yanlışlarını ve maddi hatalarını Mete Tunçay’ın isteği üzerine yazdım ve onun yönetimindeki Tarih ve Toplum dergisinin Ekim 1989 tarihli sayısında yayınladım. Burada bu yazıyı yinelemem mümkün değil. Meraklıları dergiye

veya orada yayınlanan metnin “Bir kitap ve bir belge” başlığıyla değişik bir versiyonuna yer verdiğim Gurbette Bile Bir Gökyüzü Varmış isimli kitabıma bakabilirler. (Peri Yayınları, İstanbul, 2006, s. 32-38.)

Konumuz açısından bu işin ilginç ve oldukça garip tarafı şurada : Bu kitabın çıkışı vesilesiyle Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliği'nin pek çok insanı özel davetiyelerle özel bir “resepsiyona” çağırmasıydı. Böylece kitabın “kamuoynuna ve basına” tanıtılması amaçlanıyordu. Gönderilen davetiyelerde, resepsiyonun bitiş saatinin de belirtilmiş olması garip karşılandı. Böylece “Millet gelip sarhoş olduktan sonra yatıya kalmamın” arzusu belirtilmiş oluyordu. Belki.

O günlerde ilkokul öğretmeni ve Paris VII. Üniversitesi Tarih Coğrafya ve Toplumsal Bilimler Fakültesi'nde yönetimimde Türkiye üzerine bilimsel bir çalışma hazırlamakta olan öğrencim bu resepsiyona gitti ve gördüklerini daha sonra bana anlattı : Resepsiyon salonunun girişinde kocaman bir masa üzerinde “bol miktarda” kitap davetlilerin ilgisine sunulmuş bekliyormuş. “Beleş verilen” kitaba ilgi gösteren de pek azmış. Sonra Le Monde Diplomatique'den tanıdık bir gazeteci arkadaş ta aktardı : Davetliler arasında ağırlık, eski ve yeni silah tüccarlarıyla Fransa aristokrasisinin yıkık, beş parasız, naftalin kokan prens ve prensesleriyle, kont ve konteslerinde ve markizlerindeymiş. Aralarında yazarı tanıyan olmadığı gibi oraya sadece köfte yemek ve “raki” içmek için gelenlerin çokluğu da dikkat çekiciymiş. Yedikleri içtikleri kendilerinin olsun, hatta boğazlarında kalmadıysa afiyet bile olsun. Hepsi iyi hoş ta aranızda adı geçen yazarı tanıyan var mı ? Kimdir ? Nereden gelip nereye gidiyor ? Kitabında nelerden söz ettiğini kaçınız biliyorsunuz ? Kitabın içeriği sizi ilgilendiriyor mu ? Adı geçen yazarın daha önce (veya daha sonra) kitabı yayınlandı mı ? Bu kitabı yayınlamak için “Bizimkiler” den “yardım” aldı mı ? Aldıysa tutarı ne kadar ? “Bizimkiler” bu kitabın tanıtımını neden üstlendiler ? Hem de koskoca Büyükelçilik'te. Neden ? Bu iş kaç liraya mal oldu? Girişte karşılıksız olarak sunulan kitaplar kimin hediyesiydi ? Geçmişte ve günümüzde herhangi bir kitap tanıtımı için bu tür bir resepsiyon yapılmış mıdır ? “Bizimkiler” bu kitabın tanıtımı amacıyla övücü yazı yazmaları için kimlere ne kadar para ödediler ? Kimlere kitabı tanıtıcı yazı yazmayı önerdiler ve red yanıtı aldılar ? Onca masraf yapılmasına karşılık “resepsiyon” u izleyen günlerde, haftalarda, aylarda bu kitabı tanıtıcı herhangi bir makale ve/veya herhangi bir haber yayınlandı mı ? Başka sorular da sorulabilir ama bu kadarı yeterli sanıyorum. Mesele apaçık ortada.

Bir kitabın tanıtılmasını resmi bir makam üstlenecekse öncelikle o kitabın eksiksiz, yanlışsız, kısacası mükemmel olması gerekir. İyi bir kitap olması belirleyicidir yani.

Kitap tanıtımı için Büyükelçilik binası herhalde uygun değil. Bu tür bir tanıtımın mekanı iyi bir kitabevi, bir kültür merkezi veya benzer bir yer olabilir.

Bu örnekte gördüğümüz gibi Büyükelçiliğin en başta adres fişlerinin “tozunu” aldirtması da gerekiyor. Bitik aristokratlarla, tabak ve çanak yalayıcılarıyla, silah tüccarlarıyla kitap tanıtımı ve benzeri işlerin olumlu sonuca ulaşması mümkün değil çünkü.

Yakın zaman içinde ve bugün Türkiye üzerine bir çalışma yapan, herhangi bir makale veya bir kitap yayınlayan en sıradan bir öğrenci bile daha fakülte anfilerinde “Bizimkiler” tarafından saptanıyor, yakın markaja alınıyor, “besleniyor” ve “kullanılıyor” . Kimi kısa zamanda bazı dergi ve gazete tarafından “Türkiye uzmanı” ve benzeri yakıştırmalarla tanıtılıyor. Bazen bir demeç veriyor, bazen kısa bir söyleşi yapıyor. Televizyonlarda boy gösterenleri de oluyor. Türkiye’de dramatik bir olay, feci bir kaza, siyasi bir çalkalanma, bir ölüm, bir öldürme onların “yıldızlaşma” yolunda ilerlemelerini sağlıyor sanki. Bizim için dram, onlar için reklam. Ve onlar için üç beş kuruş “ekmek parası” . Biri veya ikisi aniden “yıldızlaşıyor” . Kendisini dev aynasında görenler bile oluyor. Ülkeye davet ediliyorlar, Paris’te devletimizin temsilcilerinin konukları arasında kendilerine uygun koltuklar ayarlanıyor. Vesaire vesaire ...

Bu tür tiplerin arasında geçmişte öğrencim olanlar da bulunuyor. İsimlerini yazmıyorum çünkü önemli olan isimleri değil yaptıkları : Bir devletin kayıtsız şartsız desteğini aldığı sanan bu çocuklar bilimsel alanda en kabul edilmez işleri bile yapıyorlar çünkü : Örneğin başka bir bilim kadın veya adamının çalışmasından “araklanmış” koskocaman bölümlerle kotarılmış bir kitap bile “yazıp” yayınlatabiliyorlar. Haklarında bilimsel hırsızlıktan dava açılınca işi pişmişliğe vurabiliyorlar ...

Evet dön dolaş aynı yere varıyoruz : Türkçe bilmeden ülkemizdeki gelişmeleri izlemek isteyenler, Türkiye’yi İstanbul veya belki bir parça da Ankara’nın en avrupai mahallelerinden ibaret sananlar, benden, senden, ondan, bizden, sizden, onlardan aşırılarıyla ve çoğu kez de yetenekli gazetecilerin emek ve ciddi araştırmalar ürünü hakiki makalelerini bir parça süsleyip “kendi malları” gibi pazarlayabiliyorlar. Böylece bir isim, bir mevki, belki bir kariyer sahibi olacaklarını bile sanıyorlar. Ama bir şeyi, çok önemli bir şeyi unutuyorlar : Bu tür intihal, plagiat, aşırma, çalma-çırpma ürünlerin ve çamurdan yaratılmış, yoktan varedilmiş “uzmanların” ömrü kısa oluyor.

Bu tür hırsızlıkları yapanların isimleri hemen öğreniliyor ve yazdıkları ve/veya söyledikleri ciddiye alınmıyor. Dahası “müşterileri” de azalıyor. Davetler

azalıyor. Gazeteler, dergiler, televizyonlar artık kapılarını çalmıyor, telefon etmiyor, söyleşi veya demeç istemiyor. Evet onları öteden beri destekleyenler hırsızların, palavracıların etkileri, “ışıkları” azaldıkça bu tür adamları ve kadınları daha az davet ediyor, daha az “besliyorlar” .

Fransa'nın yol geçmez kervan ugramaz köy ve kasabalarından, sıkıntıdan patlayan taşra kentlerinden çıkma ve yalnızlıklarını başka bir devlete yaranmakla aşmaya çalışan bu tür hırsızların “yıldızlık dönemleri” günümüzde kısa sürüyor. Çok kısa sürüyor. Yazdıkları ve/veya söyledikleri kalıcılaşmıyor. Çünkü hiçbir yeni, orijinal ve ciddi laf edemiyorlar. Çevresinde döndükleri fenerler sönmüş onlar da yeniden kendi özbeöz karanlıklarına gömülüyorlar. Yaladıkları çanak çömlekler kilerlere kaldırılıyor. Onlar o zaman, kuyrukları iki bacaklarının arasında, köy, kasaba ve kentlerine dönüyorlar. Eğer dönebilecek “yüzleri” kaldıysa.

TÜLAY GERMAN : BİZİMLE : ALTMİŞLARDAN BERİ

Tülay German'dan, Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu (Çınar Yayınları, İstanbul, 2001) isimli kitabından ve Erdem Buri'den söz etsek diyorum :

“Bin çeşit renkle nakış işlemek/Yiğitliğin alıyla kederin karasıyla/acının sarısıyla, umudun mavisikle/ şarkı söylemek ...”

İşte böyle : Şarkı söylemek “gönül haykırması” madem ki.

Annesi çerkes, anneannesi çerkes. Ve maalesef tutucu : Tülay önce ana-babasına, aileye baş kaldıracak. Sonra bütün verili düzene/kurallar silsilesine.

Annesiyle hesaplaşması ilginç : “Onun hayalleri varsa, benim de var ...” (s. 38).

İkinci Savaş yıllarında Tülay savaşa düşman kesiliyor : “Babam yeniden asker oldu” , “ekmek almak için mavi karnelerimiz var.” O günleri bir de çocuk gözüyle görmek.

Aynı günlerde aynı mekanda, İstanbul'da, Erdem Buri nam genç Saint-Joseph Lisesi'ni bitiriyor. Grubuyla caz icra ediyor. Erdem Buri önce Tıp Fakültesi'ne kaydını yaptırıyor. Orası “açmayınca” Hukuk diyor. O da olmayınca Edebiyat Fakültesi'nin Fransız Filolojisi bölümüne yazılıyor. Aradığını da bu bölümde buluyor : Felsefe, edebiyat, kültür, sinema, müzik. Daha ne istersiniz?

1950'lerde İstanbul Radyosu'ndaki caz programıyla haklı bir ün kazanıyor. Erdem Buri, Suat Derviş'in yeğenidir. Türkiye Komünist Partisi (TKP) (gizli) liderlerinden Reşat Fuat Baraner, Suat Derviş'in eşidir. Suat Derviş de hem komünist militandır hem de çok iyi bir yazar ve gazetecidir. Fosforlu Cevriye onun kaleminden çıkmıştır. Hani filme alınınca Neriman Köksal'ın başrolü oynadığı yapıt.

21 şubat 1925 doğumlu Erdem Buri, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in de yeğenidir. Ama Erdem Buri, paşa dedesinin veya dayısının yollarını değil, Suat Derviş ile Reşat Fuat Baraner'in yolunu seçti. 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) yazıldı :

Erdem Buri'nin Moda'daki evi belki bir anlamda TİP “seminerlerinin” sürekli düzenlendiği, yinelendiği mekandır o günlerde. Aziz Nesin'den Yaşar Kemal'e Atıf Yılmaz'dan Metin Erksan'a Türkiye'nin en aydınlık beyinleri bu mekanda biraraya geliyorlardı. Fransız'ların pek ünlü “salon” geleneğinin İstanbul'a böyle yansıdığını söyleyebiliriz burada.

Tülay German işte bu “okul” dan diplomalıdır.

TİP kuruluş yıllarında pek çok saldırıya uğradı. Erdem Buri de TİP’e yapılan saldırılardan çekti :

“Beyazıt’taki Beyazsaray’daki TİP toplantısından çıkarken az daha linç ediliyorduk. Yaşar Kemal ve bizim gençlik kollarından Deniz Gezmiş adlı bir çocuk hayatımı kurtardı.” diye anlatacaktır daha sonra. Erdem Buri’nin Deniz’e sevgisinin kaynağı buradadır.

Tülay ile Erdem’in yolları 1962 yazı başlangıcında kesişir : Bir daha asla ayrılmamacasına: Tülay a’dan z’ye değişir : Dünyaya bakışından insanlarla ilişkilerine. Dünyayı sorgulamasından kadın-erkek konusunda yeni adımlar atmasına :

Bu konuda aslına bakarsanız Tülay daha çocukken epey yol almıştı. İlkokulda erkek çocuklarını döven, öyle arada sırada değil her gün döven, kaç kız çocuğu tanırıyorsunuz? Futbol oynayan ve bilhassa “Bülent’e gol atınca” dünyaları kazanmışçasına sevinen “sokak kedisi” . Bülent nitekim “böylesine futbol oynayan kıza” kör kütük aşık bile olacaktır. Ama sadece aşık. Tülay ne yapsın yani böyle bir oğlanı?

“Türkiye’de solculuk yasak değil mi?” sorusunu Erdem’e 1962’de soran Tülay, kısa süre sonra TİP konserlerinin değişmez ismi olacaktır : 11 aralık 1963’de Saray Sineması’ndaki konserde, Aşık İhsani, Aşık Nesimi Çimen, Aşık Ali İzzet, Ruhi Su (o günlerde Tülay’ın müzik öğretmeni) ve Tülay German bir aradadır : Yarınların, güneşli günlerin mutluluğu için elele, kolkola.

Ekim 1965’de TİP sözlerini Erdem Buri’nin yazdığı ve Tülay German’ın okuduğu “Yarının şarkısını” seçim kampanyası boyunca kullandı : TİP’in onbeş milletvekili çıkarmasını herkes hep birlikte kutladı : Yarınların ve güneşli günlerin mutluluğu yoldaydı mutlaka. Maalesef dönemin sağcı iktidarlarının saldırıları, tehditleri, gözdağı vermeleri de ...

1964’de Erdem Buri ilginç bir şey yaptı, önemli bir adım attı : Tülay’ın, Ruhi Su ve benzeri ilerici türkücülerin, rahat ve sağlıklı bir ortamda çalışabilmeleri, ürünlerini dinleyicilerine sunabilmeleri için As Kulübü kurdu : Öyküsünü Tülay German’ın kitabından okumalı mutlaka.

Şişli’de Site Sarayı’ndaki kulübe gelenler arasında Yılmaz Güney de var : O günlerde Tülay German’ın okuduğu “doğrul koçum doğrul dostu gidelim”

türküsünün bir numaralı abonesi olacaktır Yılmaz Güney. 1966 başında Boynu Bükük Öldüler'in ilk baskısı çıkınca bir örneğini Tülay arkadaşına sunmaktan zevk alan Yılmaz. Dönemin "Çirkin Kral'ı" .

Ama bazı türkünün, hele "Burçak Tarlası" nın söylenmesi, kimi dinleyicinin (!) Tülay German'a silah çekmesine kadar saçmalamalarına neden oluyor. Burası İstanbul. Özgürlük rüzgarları maalesef artık esmiyor : Adalet Partisi'nin tek başına iktidarı ve başbakanı Süleyman Demirel TİP'e ve bütün sola karşı hınzır planlar peşindedir.

Erdem Buri ve yoldaşı Selahattin Hilav Plehanov'un Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri ile Hegel'in Diyalektik ve Mantık isimli eserlerini çeviriyorlar : Yaşasın felsefe. Ama kulağı delikler ve iyi saatte olsunlar tetiktedirler. Nitekim iki yazara karşı hemen bir dava açılıyor : Erdem Buri için "onbeş yıl hapis cezası isteniyor" : Bir kitap çevirisi için. Pes! Cezayı isteyen devlettir: İstemi okuyan ise Erdem'in Saint-Joseph'den lise arkadaşı (s. 114).

Mart 1966'da, imam hatip talebeleri, miting yapıp As Kulübü basacakları tehdidini savuruyorlar. Tülay German'a tehditler içeren tabut resimli mektuplar gönderiliyor. İşler gittikçe tatsızlaşıyor. Ölüm tehlikesi kapıda bekliyor.

İstanbul'a elveda demenin zamanı geldi (mi?) : Tülay German anlatıyor bunu, mutlaka okumalısınız. Kitaptan size sunmak için bir tadımlık bal alıyorum: Tülay canı gibi sevdiği kentiyle/kendiyle vedalaşıyor:

"Boğaza gittim sonra. Emirgan'da iki bardak sıcak tavşan kanı çay içtim. Yoldan geçen simitçiden halka aldım. Kanlıca'ya gidip, yoğurt yedim. Balıkçı meyhanesinde rakı içtim. Melike'nin sandallarından birini alıp, kürek çektim. Faytonla gezdim. (...)" (s. 118)

İstanbul'dan ayrılmak üzere olan birinin böylesine bir elvedasına bir de Abidin Dino'da tanışım: Fikret Mualla isimli bir içim su kitabında Abidin Dino'nun Fikret Mualla'nın İstanbul'a hoşçakal deyişini anlattığı satırlar aslında 1952 başında Abidin'in İstanbul'u terk etmeden önce bizzat kendisinin duyumsadıklarıdır çünkü.

Haydi bize müsaade İstanbul. Haydarpaşa. Sirkeci. Edirne. Ülke. Bu kadar şimdilik. Tülay ve Erdem yürekleri ağır, hüznle dolu terk ediyorlar sevdiklerini. Kolay iş değildir bu.

Sonra Paris günleri başlıyor. Tülay daha dört yaşında ilk okuduğu parçanın ismiyle zaten geleceğini yazmıştı önceden. Yesari Asım'ın parçası ne diyor

biliyor musunuz?

“gurbet elde kimsesizim, buna sebep yâr oldu.”

Paris’te zaman geçer. İz bırakarak.

5 Mayıs 1972’de Tülay German şu notu düşüyor : “Damarlarımda kan değil, isyan akıyor.” O gün ağlayan Erdem Buri’nin duygularına da tercümandır Tülay. (s. 116) Erdem’in çünkü Deniz’e bir can borcu vardır.

Tülay German Türkiye’de “Çoksesli popüler müziğin” öncüsü ve Erdem Buri ile birlikte kurucusu olmasının yanında Paris’te ve değişik dünya kentlerinde de ismini duyurdu : Plaklar, konserler, televizyon ve radyo programlarıyla...

Nâzım’dan şiirleri türküleştirdi. Mahir Çayan’dan da. Karacaoğlan’dan da. Pir Sultan Abdal’dan da ...

1982’de “Nâzım Hikmet’e saygı” Tülay German’ın son plağıdır. 1987’de ise son konserini verdi. Şimdilik. Günümüzden sonrası ne getirir bilebilir miyiz? Hayat yaşandı : Yaşam hayat olana kadar ...

Sonra bir gün Erdem Buri ayrılmak istedi. Herkesten önce. Onun için “Otuz yıllık meslek ve yaşam yoldaşım” diyor, Tülay German : Evet Erdem ayrıldı. Yılmaz Güney’le verilmiş randevusu vardı. Bu kesin. İkişi şimdi Père Lachaise’deler. Bir süre sonra Ahmet Kaya da onlara katıldı. Daha sonra Uğur Hüküm de.

Tülay German kitabını “Yavru balaban bakışlı/Yayla çiçeği kokuşlu/Erdem’ime ...” notunu düşerek yol ve hayat arkadaşına adıyor : Bunca aşk ve sevgi ve dostluk dolu bir hayata değer.

Bir ömür bitiyor. Bir kadın tek başına kalıyor : Paris nam başkentte. O kadın yazmaya başlıyor : 1996’da Erdemli Yıllar başlıklı kitap bu yazma eyleminin ürünüdür. Bugün elimizdeki Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu ise, birinci kitabın gözden geçirilmiş ve yeni bölümlerle zenginleştirilmiş biçimidir : Çınar Yayınları, İstanbul, 2001, 240 sayfa. Kitabın 1996’da yayınlanması sanki yazara türkücülüğünü de/okuyuculuğunu da anımsatıcı bir rol oynadı : Tülay German’ın yeni çalışmaları dinleyicilerine sunuldu : 1998’de The Song of Poets, Le Chant des Poètes, yani Şairlerin Şarkısı, 1999’da Yunus’tan Nâzım’a (Kalan Müzik yapımı). 2001’de Burçak Tarlası (Kalan Müzik) : Bu son iki yapıtta birer kitapçık da bulunuyor : Öğrenilecek dünya kadar şey de.

Tülay German 1999'dan itibaren bir süre Adam Sanat'ta sevimli yazılarıyla okuyucularını mutlu etmenin yollarını aradı.

Yazar yazmasını sürdürdükçe yorumlayıcı dinleyicilerine mutlaka yeni eserler sunacaktır : Yeter ki güneş sözünde dursun : Işığa ve güneşli günlere, denize ve dinginliğe ihtiyacımız sonsuz çünkü.

YA SONRA

Evet ya sonra ? Öksüz kaldım yeniden : Paris ve ben. Ben ve Paris. Ve Köprü'deki yaşlı kadın. Saçları melek beyazı.

Evet sonra : Evden çıkıyorum. Merdivenler. Asansör mü yoksa ? Asan-sör ! “Badabum ! Big badabum !” Kapanan asansör kapısı. Truffaut filmlerinden miras asansör pataküte iniyor.

Kapı. Avlu. Sokak. Merdivenler. Yine merdivenler.

Köprü : Pont/Bridge.

Pont du Garigliano : Ah ! Garigliano : Paris'te bir köprünün ismidir. İtalya'larda (ne) nehir (ama) : Mayıs 1944'te General Juin (soyadı Haziran. İyi mi ?) ve Müttefiklere Roma yollarının açılması ...

Paris'te, Köprü'de, Garigliano Köprüsü'nde, saçları melek beyazı o yaşlı kadın, o elektrik direkleri, o ışıklar, o Paris ışıkları. Ve o yaşlı kadın işte : “Bir geleceğimiz var mutlaka !” diye çılgık çılgığa bağırıyor : “Bir geleceğimiz var mutlaka !”

Köprü'den geçemiyorum. Dayanıyorum ve Seine Nehri'nin Paris'i bir baştan öbürüne geçerken en geniş noktasında, adım(ı) atıyorum : Ayaklar(ım) suya değiyor. Su üstünde yürüyorum. Yürü-yorum. Karşıdan karşıya geçmeme izin vermeyen otomobiller. Oto-mo-bil-ler. Otomobil şeritleri :

“Katiller yatağı burası !”

Bağırın o yaşlı kadındır yine. Saçları melek beyazı.

Koşar adı(m), koşar adı(m) Seine Nehri'ni arşınıyorum. Otomobilleri ve otomobil şeritlerini kurşunluyorum. Kurşun-lu-yorum !

Paris : Sokaklarını, caddelerini, bulvarlarını, meydanlarını ve çıkmaz sokaklarını seferber ediyor : Sarmalıyorlar Ben'i. Ben de Paris'i ve sokaklarını, caddelerini, bulvarlarını ve meydanlarını sarmalıyorum. Çıkmaz sokaklarını toplamdan çıkarıyorum.

Ama boşuna. Her şey boşuna. Can ve Canan yok çünkü : Bu, çöken cumartesi öğleden sonralarının dayanılmaz yalnızlıklarının yaz sıcaklarıyla

katmerleşmesinden başka bir şey olmamalı. Çekilmez ağırlıklar altında ezilen yalnızlıkların öğleden sonrasındır bu.

Havar ! Havar !

Uzaktan top sesleri geliyor. Top sesleri yaklaşıyor ...

Sonra bir Çingene, bir Rom, bir Roman müziği. Viyolenseline nağmeler. Nameler : Trakya'dan. Yedikule'den. Saraybosna'dan. Adana'dan ... Nantes'dan ... Montpellier'den ... Hind-istan'dan. İstanbulistan'dan. Emir Kuştur-rica'dan. Tony Gatlif'ten : "Latcho Drom" . Yolun açık olsun icabında. Film-mémoire : Ortak hafıza filmi. İyi yolculuklar anılar. Anıların yansımaları. Endülüs'ten öteye ... Anadolu'ya : Adnan Şenses'lere selam. Kibariye'lere. Bütün Güllü'lere. Ferus Mustafov, Kocanı Orkestar, Taraf de Haidouks'a da ...

Başka ülke(ler)de uzun süre yaşayanlar ancak kendi ülkelerini daha iyi tanırlar.

Cumartesi akşamlarının yalnızlığı, yükü, melankolisi yerini yumuşak ve delimtrak bir sarhoşluğa bırakıyor :

Kuş sesleri, parkın haylazlarının bağırıp çağırılmaları, ağaçların tomurcuklanmalarının pıtırtiları otomobil gürültülerini ve koca kentin homurtusunu örtüyor. Kuşların cıvıl cıvıl ötüşleri, çocukların tiz ve yapmacık çığlıkları, keyifli bağırıp çağırılmaları, ağaçların doğurgan pıtırtiları ve arkadaş ıslıkları daha net, daha açık duyuluyor. Orhan Kemal'i yeniden okumanın tam zamanıdır. Yeniden evet : Arkadaş ıslıkları'nı daha yakından duyabilmek için.

Evet saati geldi. Artık çıkmalı ve arkadaş kalabalığına katılmalı. Kapıları kapatıyorum ve evden çıkıyorum.

Merdivenler. Asansör mü yoksa ? Dış kapı. Avlu. Sokak. Merdivenler. Yine merdivenler.

Köprü : Pont/Bridge.

Evet yine oradayız : Köprü'de. Köprü, saçları melek beyazı yaşlı kadın, Can ve Canan, elektrik direkleri, ışıklar, Paris ve Ben, Ben ve Paris, sokaklar, cadde, bulvar ve meydanlar, çıkmaz sokaklar hayır ve ap-aydın-lık-lar ...

Tout va bien : Her şey yolunda.

Ben kapıyı açıyorum, Seine'den çıkıyorum.

İÇİNDEKİLER

Sunu (ilk)

Sunu (ikinci)

ajanda

acele(ci) millet

aç gözlülük

“askıda” ahlak

koltuk

yalnızlık

yapayalnızlık

masal

şenlik sürüyor

mektub

işçilik

şans ne şans ama

tülay german : bizimle : altmışlardan beri

ya sonra

içindekiler

M. Şehmus GÜZEL
Saat üç yazıları

